

Skraćena verzija: IZVJEŠTAJ O PROGRAMSKIM AKTIVNOSTIMA UMHCG-a 2014. GODINE

(izvještaj je usvojen na sjednici Skupštine UMHCG 12. marta, 2015. godine)

TEMPUS - Podrška i inkluzija studenata s invaliditetom u visokoškolskim institucijama u Crnoj Gori

Najveći dio opreme za studente s invaliditetom koja je ustupljena na korišćenje od strane UDGa, se nalazi u prostorijama Studentske savjetodavne kancelarije. U periodu od marta do juna smo sa partnerima, prvenstveno Univerzitetom Mediteran pripremili ankete i anketirali studente s invaliditetom, administrativno osoblje na univerzitetima, nastavno i nenastavno osoblje. Cilj anketa je bio da se utvrdi nivo informisanosti, kako o samom projektu, tako i o podršci koju pružaju Studentska savjetodavna kancelarija i fakulteti. Osim fakulteta privatnih univerziteta anketiranjem su sa UCG obuhvaćeni: Pravni fakultet, Fakultet Političkih nauka, Filozofski Fakultet, Građevinski Fakultet i Elektrotehnički Fakultet.

Tokom godine, samostalno ili u saradnji sa partnerima na projektu održali smo i seriju radionica za sadašnje i buduće studente, kao i za njihove roditelje. Cilj je bio da se mladi srednjoškolci animiraju i motivišu za nastavak školovanja i upis na univerzitete, kao i da se njima, njihovim roditeljima ali i sadašnjim studentima prezentuje podrška koju mogu očekivati od UMHCG-a, odnosno Studentske Savjetodavne kancelarije i univerziteta.

29/tog septembra na Univerzitetu Donja Gorica u saradnji sa partnerima organizovali smo završnu konferenciju SINC@HE projekta na kojoj su prezentovani rezultati projekta. Učesnici su bili predstavnici svih crnogorskih univerziteta, Ministarstva prosvjete, nevladinih organizacija kao i studenti s invaliditetom i bez invaliditeta. U sklopu konferencije održali smo i radionicu za studente s invaliditeom na kojoj su bili prisutni i studenti s invaliditetom iz Slovenije (predstavnici partnerske organizacije). Oni su sa našim studentima razmijenili međusobna iskustva ne samo u oblasti visokog obrazovanja i akademskog života već generalno o položaju osoba s invaliditetom u Crnoj Gori i Sloveniji. Na kraju projekta smo pripremili Izvještaj o diseminaciji koji je prihvaćen od strane partnera, a dali smo i svoj doprinos pripremanju finalnog narativnog i finansijskog izvještaja.

IGRE NA SREĆU

Studentski servis

K.C. student postdiplomskih studija UDG je u januaru obaviješten, da ukoliko ne uplati školarinu, neće moći da polaže ispite. UMHCG je izrazilo nezadovoljstvo ovakom odlukom, s obzirom da je drugo dvoje studenata s invaliditetom ili u potpunosti ili djelimično oslobođeno od školarine. 17. aprila smo poslali dopis Ministarstvu prosvjete u kojem smo zamolili da fakultetu uputi dopis sa preporukom da se Kristianu omogući povraćaj 1.980,00€ koliko je uplatio za školarinu. Od Ministarstva smo dobili usmenu informaciju da je Univerzitetu prosljeđen dopis, međutim od Univerziteta nijesmo dobili pisani odgovor na inicijativu.

Dva puta smo se dopisom obratili Vladi Crne Gore i Ministarstvu prosvjete sa inicijativom da se na nivou Vlade donese Odluka koja će obavezati Univerzitete i biti osnov po kome će odobriti pravo besplatnog studiranja svim studentima s invaliditetom. Vlada je usvojila Zakon o visokom obrazovanju u oktobru mjesecu, a u Zakonu su uvrštene sve norme predložene od UMHCGa iz prošlogodišnjeg Predloga Zakona koji je povučen iz procedure.

Nastavili smo komunikaciju sa Centrom za socijalni rad Rogatica radi regulisanja smještaja i ishrane u Studentskom domu za M.C.. Tako je sa Centrom potpisan ugovor o smještaju i ishrani, kojim se isti obavezuje da redovno uplaćuje UMHCG-u mjesečne iznose od 44.70e, a da UMHCG mjesečni iznos donacije koristi za pokrivanje troškova smještaja i ishrane za Miljana Cerovića.

Nakon višemjesečne komunikacije sa Ministarstvom prosvjete i Srednjom Elektrotehničkom školom smo omogućili vanredno i besplatno polaganje prvog razreda G.M. koji nam se obratio u januaru, zbog ranije spriječenosti da redovno pohađa nastavu i ide u školu. Nakon što je vanredno položio prvi razred, u decembru smo se ponovo obratili Ministarstvu sa molbom da ponovo upute preporuku školi mu omoguće besplatno polaganje drugog razreda u januaru 2015 god.

UMHCG je 09.09 Upravnom Odboru Univerziteta Crne Gore, uz neophodnu medicinsku dokumentaciju, poslalo spisak sa 45 (6 bruceša) studenata s invaliditetom koji studiraju na fakultetima UCG-a i imaju status samofinansirajućih studenata, sa molbom da se ovi studenti oslobode od plaćanja školarine za studijsku 2014/2015 god. Upravni Odbor je na sjednici održanoj 30.septembra pozitivno odlučio o inicijativi. Nakon ove Odluke smo fakultetima pojedinačno slali spiskove studenata koje je potrebno osloboditi od plaćanja školarine.

U septembru smo i Univerzitetu Mediteran uputili spisak studenata za oslobađanje od plaćanja školarine. Na spisku se nalazi 16 studenata (9 bruceša).

U septembru mjesecu smo prikupljali potrebnu dokumentaciju i spisak sa 25 studenata i poslali Komisiji za raspodjelu mjesta u studentskim domovima. 1-og oktobra je izvršena raspodjela mjesta.

16.09 uputili smo dopis Studentskom domu "Spasić-Mašera" u Kotoru, sa molbom da se korisniku našeg usluga D.J. iz Nikšića omogući smještaj u domu, s obzirom da prilikom raspodjele mjesta nije dobio smještaj. Krajem septembra smo kontaktirali dom u Kotoru i dobili informaciju da je D.J. omogućen smještaj. U oktobru smo pisali Fakultetu za turizam i hotelijerstvo sa molbom da fakultet razmotri mogućnost povraćaja novca D.J. za prvi semestar prve godina studija na šta je Fakultet pozitivno odgovorio.

U oktobru smo u skladu sa Konkurskom za dodjelu studentskih kredita i stipendija najboljim učenicima za 2014/2015 god., Ministarstvu prosvjete uputili spisak od 8 studenata koji apliciraju za kredit i stipendiju, uz svu neophodnu dokumentaciju. Na spisku se nalazi 8 studenata za koje je odobren kredit.

Naš član N.J. je aplicirao za stipendiju Opštine Kotor. Međutim, rečeno mu je da, s obzirom da studira na privatnom fakultetu nema pravo na opštinsku stipendiju. Nakon toga smo se obratili Sekretarijatu za društvene djelatnosti Opštine Kotor sa molbom da N.J. dodijele Opštinsku stipendiju, s obzirom da je njegova prosječna ocjena za I godinu studija 9.88. Kredit je odobren.

U oktobru smo sa Fakultetom za biznis i turizam iz Budve na njihovu inicijativu potpisali Memorandum o saradnji kojim se fakultet, između ostalog, obavezao na kreiranje odgovarajućih uslova za potpun pristup studenata s invaliditetom svim oblicima akademskog života, ukljanjanje svih arhitektonskih i građevinskih prepreka, kao i prepreka u pristupu informacijama. Student s invaliditetom, korisnik naših usluga A.S. je ove godine upisao pomenuti fakultet i oslobođen je od plaćanja školarine.

U novembru mjesecu smo sa Univerzitetom Mediteran uputili zajedničku inicijativu Ministarstvu prosvjete objezbjeđivanje gestovnog prevodioca za V.O. i P.V., studenata sa oštećenjem sluha koji su ove godine upisani na Univerzitetu Mediteran.

U decembru mjesecu nam se po prvi put javila studentkinja s invaliditetom MM., koja je plaćala studije na pravnom fakultetu. U tom smislu smo se obratili fakultetu da M.M. oslobode preostalog duga i da tokom daljeg studiranja bude oslobođena od plaćanja školarine u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju.

Troje studenata I.S., D.V., i A.R. UDG i UCG nam se obratilo sa molbom da fakultetima na kojima studiraju pošaljemo inicijative za odobravanje dodatnog roka za polaganje ispita,

pomjeranje ispita, kao i omogućavanje da student D.V. izađe na ispit jer se nije nalazio na spisku studenata koji imaju pravo da polažu ispit zbog neizmirenog duga. I.S. i A.R. nijesu mogli ispit polagati u zakazanom roku zbog medicinske kontrole u tom periodu. Na sva tri zahtjeva nam je pozitivno odgovoreno od strane fakulteta.

U decembru smo se obratili Fakultetu za biznis i turizam (Univerzitet Mediteran) u vezi naše članice B.M., koja je završila studije na pomenutom fakultetu, ali nije izmirila svoja dugovanja. Za B.M. je otpisan ukupan dug prema fakultetu.

Dostupan prevoz

U februaru smo imali sastanak sa Sašom Lučićem, menadžerom Alo taxija oko mogućih vidova saradnje. Za početak smo razgovarali o potpisivanju ugovora o virmanskom plaćanju vožnji na kraju mjeseca. Ovu mogućnost je UMHCG razmatrao zbog eventualne uštede sredstava koja se inače troše za gorivo i održavanje kombija. Vožnju Alo taxijem koriste zaposleni i studenti (njih šest) kojima nije neophodan pristupačan prevoz.

Zbog nedostatka sredstava smo u oktobru kontaktirali Alo taxi sa molbom da ukupan iznos za vožnje do kraja godine uplatimo tek krajem decembra.

Udruženje je u saradnji sa turističkom agencijom "3e travel D.O.O" vršilo usluge prevoza turista s invaliditetom tokom jula i septembra na relaciji Kotor, Budva, Cetinje, Njeguši, Kotor, kao i na relaciji Kotor, Risan. Prevoz je izvršen pet puta i za pružene usluge prevoza

Psihološko savjetovalište

12 februara je počelo a 7 maja završeno psihološko savjetovalište koje se održavalo jednom nedjeljno u trajanju od 5 sati (5 korisnika, svaki korisnik po sat vremena). Seanse psihološkog savjetovališta vodila je psihološkinja Julijana Cicović, a odvijale su se u prostorijama Studentske savjetodavne kancelarije UMHCG-a.

Personalna asistencija

Prve sedmice februara je održan trening za korisnike i njihove personalne asistente nakon koga je između ostalog procijenjen i broj potrebnih sati personalne asistencije za svakog korisnika. S obzirom da od Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću nijesmo dobili puni traženi iznos, broj sati personalne asistencije koje mjesečno obezbjeđujemo smo sa 400 morali smanjiti na 320. Dvije studentkinje osnovnih studija (K.Ć. i N.K.) imaju po 60 sati asistencije mjesečno, student postdiplomskih studija na UDG K.C. ima 80 dok M.M.I., studentkinja postdiplomskih studija na UCG ima 120 sati mjesečno. S obzirom da je Upravni sud poništio Odluku Komisije morali smo da prekinemo pružanje usluge na period od četiri mjeseca. Nova odluka Komisije je tek u avgustu donešena i te nam je tada uplaćen zaostali iznos duga. Iznos te rate je bio 8325,20 EUR, a personalna asistencija je nastavljena u septembru i obezbjeđena je do kraja 2014.

Program za pse vodiče / pomagače

Instruktor za pse pomagače iz Centra za rehabilitaciju „Silver” je od 20. do 25. januara boravio u Podgorici radi sprovođenja drugog dijela domicilne obuke za rad korisnika Milenka Vojičića sa psom pomagačem Oriem. Ovim je završen proces prenosa psa pomagača na korisnika.

Prikupljeni novac iz svih kasica "vodiča" u toku 2014. godine je bio 1241,54 eura. U februaru mjesecu smo od Ministarstva unutrašnjih poslova dobili donaciju u iznosu od 2.000€ za školovanje i nabavku psa.

Privrednoj Komori, Rotari klubu i Opštini Kotor smo se obratili dopisima u cilju dobijanja finansijske pomoći za nabavku psa vodiča za Dunju Samardžić. Međutim, iz Sekretarijata za kulturu i društvene djelatnosti ove Opštine smo dobili informaciju da, zbog nedostatka sredstava, ne mogu izaći u susret našem zahtjevu.

28. aprila na Svjetski dan pasa vodiča smo se obratili saopštenjem za javnost i posebno pozvali na veću odgovornost i brigu prema psima i veći stepen zaštite od strane vlasti.

Povučene su kasice iz Telenorovih poslovnica a u narednom periodu će biti postavljene u objektima Porto Montenegro.

Portal Disabilityinfo.me

Organizovali smo prezentaciju portala u Kotoru, Herceg Novom, Nikšiću i Podgorici, a na prezentacijama su osim lokalnih organizacija osoba s invaliditetom i udruženja roditelja prisustvovali i zaposleni u Resursnim (Kotor, Podgorica) i Dnevničkim centrima (Nikšić), zaposleni u lokalnoj samoupravi (Herceg Novi), kao i predstavnici lokalnih medija. Izvještaji sa svih prezentacija su dostupni na portalu. Posjećenost portala raste iz mjeseca u mjesec. Pojedini portali i drugi mediji iz Crne Gore preuzimaju tekstove sa našeg portala. Uspostavili smo saradnju i sa portalima iz Bosne, Hrvatske i Srbije.

IPA-CSF

U maju mjesecu dobili smo zvaničan dopis od strane Delegacije Evropske Unije u Crnoj Gori u kojem smo dobili odgovor da je naš projekat „Ojačajmo kapacitete da bismo ojačali promjene“ („Change Capacities to Capacitate Changes“) nakon detaljne selekcije odabran od strane EU Delegacije i da će biti podržan u okviru IPA programa.

U oktobru smo započeli realizaciju prve faze projekta „Changing capacities to capacitate changes“ (Ojačajmo kapacitete da bismo pojačali promjene“) – sprovođenje treninga za OOSI. Prvi trening je održan u Podgorici od 11-13. oktobra. Tema treninga je bilo: Javno zastupanje i zagovaranje, Odnosi s' javnošću, a treneri su bili Goran Macanović (Savez slijepih Crne Gore) i Miroslava-Mima Ivanović (UMHCG). Treningu su osim predstavnika partnerskih organizacija na projektu: Saveza slijepih i UMHNKa prisustvovali i predstavnici: Zračka Nade i Udruženja paraplegičara Pljevlja, Udruženja paraplegičara Bijelog Polja i Mojkovca, Udruženja paraplegičara Cetinja, Udruženja Plegije iz Nikšića, Udruženja multiple skleroze iz Bijelog Polja i Resursnog centra za sluh i govor iz Kotora.

Drugi trening „Transparentnost i integritet u kreiranju javnih politika“ vodili su treneri Milan Šaranović iz Centra za antidiskriminaciju „Ekvista“ i Milenko Vojičić iz Udruženja „Plegije“ Nikšić a održan je u Bijelom Polju, u hotelu Franca, u periodu od 9-tog do 11-tog novembra 2014 godine.

A u periodu od 27-og do 30-og novembra, u hotelu „Princess“ u Baru održan je treći i ujedno završni trening pod nazivom „Najbolja praksa nevladinih organizacija iz Evropske Unije u oblasti zagovaranja socijalnih politika“. Pored predstavnika/ca organizacija osoba s invaliditetom iz Bijelog Polja, Pljevalja, Cetinja, Nikšića, Podgorice i Bara treningu je prisustvovala i predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja. Trening su vodili Bred Kristensen i Dik de Bur, eksperti iz holandske organizacije TransFORMA, koja je, pored Saveza slijepih Crne Gore i Udruženja mladih sa hendikepom Nikšić partner na projektu.

Na treningu su predstavljene socijalne politike u Holandiji i to na konkretnim primjerima sprovođenja socijalnih servisa i saradnje nevladinih organizacija i državnih institucija na ovom polju. U tom smislu je istaknuto povjerenje građana/ki u NVO i kvalitet njihovih usluga, kao i interes državnih organa da upravo zbog toga saraduju i pružaju podršku nevladinim organizacijama u cilju unapređenja kvaliteta života socijalnih grupa. Takođe, bilo je riječi o saradnji državnih organa i nevladinih organizacija u kreiranju javnih politika, metodama zagovaranja javnih politika od strane NVO, kao i o nivoima i načinima komunikacije među njima. Više o ovom treningu, kao i o zaključcima koji su tom prilikom usaglašeni na: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/926-zaklju%C4%8Dci-sa-treninga-%E2%80%99%E2%80%99najbolja-praksa-nvo-iz-eu-u-oblasti-zagovaranja-socijalnih-politika%E2%80%99%E2%80%99>

Projekat „Za samostalne i osnažene studente s invaliditetom“

Nakon obuke „Efikasnije upravljanje-bolje usluge“ 5. avgusta smo podnijeli predlog projekta „Za samostalne i osnažene studente s invaliditetom“, koji je nakon izvjesnih izmjena nakon sugestija od strane donatora dobio svoju verziju istraživačkog projekta o servisu personalne asistencije. Prvog septembra započeli smo realizaciju projekta čije trajanje je dva mjeseca. Projekat je finansiran od strane EU kroz projekat „Unapređenje pružanja socijalnih usluga u JEE kroz osnaživanje regionalnih i nacionalnih mreža civilnog društva“, koji sprovodi Udruženje

samarićanskih radnika (Arbeiter-Samariter-Bund, e.V. Germany) i njegova vrijednost je 1700 €. U toku septembra smo započeli sprovođenje situacione analize u oblasti servisa personalne asistencije slanjem zahtjeva opštinama i Ministarstvima, Komisiji za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i ZZZ za dobijanje informacija o eventualnim projektima servisa PA koji su finansirani od njih. U isto vrijeme smo se obratili i nevladinom sektoru dopisima zbog dobijanja informacija ko je sprovodio ovaj servis. 19. septembra smo imali sastanak sa Mirjanom Đurić iz Ministarstva rada i socijalnog staranja, gdje smo joj izložili ciljeve projekta i naša očekivanja od Ministarstva što se tiče dobijanja informacija i saradnje, kao i usvajanja preporuka koje će prosteći iz istraživanja.

30. oktobra je održana Konferencija „Personalna asistencija – pravni i normativni okvir“ – „Gdje smo nakon pet godina?“, na kojoj smo svim relevantnim subjektima predstavili rezultate istraživanja, tj. nacrt Studije. Na Konferenciji je bilo preko 40 učesnika, predstavnika: Delegacije EU u Crnoj Gori, Kabineta Predsjednika Vlade, Ministarstva zdravlja, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Zavoda za školstvo, Vladine kancelarije za saradnju sa NVO, Glavnog grada Podgorice, međunarodnih organizacija (UNDP i UNICEF), OOSI, drugih NVO-a, itd. Iako je bilo predviđeno da Konferenciju otvori ministar rada i socijalnog staranja gospodin Predrag Bošković, iz ove institucije su nas obavijestili da niko ne može učestvovati na konferenciji zbog velikog broja obaveza. Konferencija je uspješno održana, a među učesnicima je izražena velika zainteresovanost za njenu temu.

Na kraju projekta početkom novembra Marina Vujačić je sa manjom grupom NVO (4 predstavnice) prisustvovala studijskoj posjeti u Briselu u okviru koje je održan sastanak sa predstavnicima Evropskog parlamenta i Solidar mreže koja okuplja pružaoce usluga, u okviru kojeg su prezentovani i rezultati projekta.

Koalicija NVO za praćenje pregovora sa EU

I u okviru Koalicije smo nastavili aktivnosti koje se tiču daljeg tempa rada i obaveza. UMHCG je pripremio komentare na Izvještaj o realizaciji AP za poglavlje 23 koji je usvojila Vlada u decembru i uputio ih Koaliciji, a isti su nakon objedinjavanja sa komentarima ostalih kolega/inica upućeni na sve relevantne adrese.

Takođe je održan i sastanak Koalicije 31. januara na kojem su prisutne članice obaviještene o daljim obavezama i namjerama Koalicije da pronađe mogućnosti nastavka i finansijske održivosti rada koalicije.

31. marta je Marina Vujačić poslala dio izvještaja o napretku koji se tiče ljudskih prava OSI za period oktobar 2013. g. - april 2014.g. Tokom aprila je izvještaj usklađivan i dalje dodatno dopunjavao u skladu sa komentarima urednika/ca Izvještaja.

Od 26.og do 29. maja Marina Vujačić je sa još četvero članova Koalicije iz drugih NVO boravila u Studijskoj posjeti Briselu u okviru koje su održavani sastanci sa institucijama EU i tom prilikom im je prezentovano stanje u CG kada je u pitanju poglavlje 23. koje inače Koalicija prati.

U julu mjesecu je Martina Vujačić prisustvovala dvodnevnom strateškom planiranju Koalicije koje je održano kao završna aktivnost projekta finansiranog od strane EU. Na dvodnevnom treningu je bilo riječi o budućem funkcionisanju koalicije, akcionom planu javnog zastupanja i zagovaranja, planu apliciranja projektima radi održivosti kolacije i sl.

U julu i decembru mjesecu je UMHCG samostalno pripremio komentare na drugi polugodišnji Izvještaj Vlade o sprovođenju AP za poglavlje 23. Komentare smo poslali Glavnom pregovaraču, i zaduženim osobama za sprovođenje aktivnosti iz nadležnih ministarstava. Svi izvještaji, saopštenja i komentari su dostupni i na našem sajtu.

Youth in action/Erasmus +

U protekloj godini su naši zaposleni, pripravnici i volonteri (Katarina Četković, Bojana Minić, Kristian Camaj, Vukajlo Ivanović, Marijeta Mojašević, Đorđe Otašević, Haris Šabotić i Nikola Tomović) učestvovali na šest treninga koji su se održavali u Strugi, Makedonija, na temu Let the

young people learn“- „Neka mladi ljudi uče“, potom na treningu „Connect yourself to employability“ „Poveži se sa mogućnošću zaposlenja“ koji se održao u Santa Marija de Kastelabate, Salerno, Italija, zatim na trening kursu „Mov(i)e it!“ – “Snimaj” koji se održao u Kruševcu, Srbija, na treningu "Volunteer your Way to Employment",- "Volontiranje je tvoj put do zaposlenja" koji se održao u Nikoziji, Kipar, potom na trening kursu „Youth Employ-Ability“ - "Mogućnosti mladih za zapošljavanje", koji se održao u Draču, Albanija. i na treningu „Cherry on the Cake“ - "Višnja na kolaču", koji se održao u Bledu, Slovenija.

Krajem marta smo poslali aplikaciju za EVS akreditaciju. 17.07. smo obavješteni od strane SALTO YOUTH South East Europe Slovenia da smo akreditovani kao organizacija koja šalje, prima i koordiniše za Evropsku Volontersku Službu Erasmus + Programa. Akreditacija nam je dodjeljena za period od tri godine.

Simulacija osoba s invaliditetom od strane poslanika, predstavnika ministarstava, međunarodne zajednice i medija

UMHCG je u saradnji sa Centrom za demokratsku tranziciju u martu mjesecu pokrenuo kampanju „Ovo su naša mjesta!“ koja ima za cilj podizanje svijesti društva o posledicama nepropisnog parkiranja, posebno onih vidova koji se odnose na parkiranje vozila bez oznake, na mjestima predviđenim za osobe s invaliditetom, kao i nepropisno parkiranje vozila na spuštenim ivičnjacima i trotoarima, odnosno pješačkim zonama. Kampanja je pokrenuta kroz inicijativu Marine Vujačić, koja je učestvovala u projektu: „Crna Gora na Tviteru – uključi se u promjene“. U okviru inicijative UMHCG i CDT su osmislili promotivni liflet, koji će uz tekst o kapmanji biti objavljen na društvenim mrežama i sajtovima UMHCG, CDT i ostalih partnera u ovoj inicijativi. U okviru ove kampanje održana je i simulacija kretanja pomoću kolica i bijelog štapa koja je podrazumijevala da učesnici koriste invalidska kolica ili bijeli štap tokom kratke šetnje oko Rimskog trga i na taj način nailaze na prepreke sa kojima se osobe s invaliditetom svakodnevno susreću usljed nedostatka spuštenih ivičnjaka, zbog nepropisno parkiranih automobila i postavljenih predmeta.

U simulaciji su učestvovali poslanici u Skupštini Crne Gore i to: Halil Duković, Draginja Vuksanović i Goran Tuponja, zatim Ministar rada i socijalnog staranja Predrag Bošković, pomoćnice Ministra za ljudska i manjinska prava i Ministra prosvjete Blanka Radošević-Marović i Mubera Kurpejović, predstavnici Ministarstva održivog razvoja i turizma Tatjana Vujošević, Ivan Nedović i Jelena Raičević, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković, predstavnica Glavnog grada Vesna Janković, Rastislav Vrbenski (UNDP), Barbara Rotovnik (DEU), Ana Zec (Unicef), Srdan Kosović (Vijesti).

Rudo Montenegro je podržao ovu akciju tako što nam je iznajmio 5 mehaničkih kolica, dok su predstavnici Saveza slijepih sa sobom donijeli bijele štapove. Fotografije kao i tekst možete vidjeti na našoj fejsbuk stranici

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.648491491852641.1073741831.103487593019703&type=3>

Krajem maja smo, kao primjer dobre prakse u okviru Evropskog projekta: SPECIALMVP (Mobilnost, voluntarizam, participacija) ispunili i poslali upitnik o simulaciji i PowerPoint prezentaciju sa slikama ključnih aktera i načina na koji je simulacija izvedena. Predloženi projekat ima za cilj promjenu tradicionalne percepcije osoba s invaliditetom od pasivnih primaoca društvenih aktivnosti do onih koji aktivno doprinose zajednici, a poslat je zbog razmjene informacija sa organizacijama iz inostranstva i o sprovođenju sličnih procesa u različitim državama.

Akcije dijeljenja lifleta: Ovo su naša mjesta i Razmisli, prije nego što parkiraš!

U julu smo u Podgorici uz pomoć volontera organizovali akciju dijeljenja lifleta koje smo štampali nakon simulacije: U toku akcije je posjećeno oko 15 lokacija i na tim lokacijama je ostavljeno oko 200 lifleta i to na automobilima koji su bili nepropisno parkirani u toku akcije. Akciju su podržali i aktivnisti Centra za razvoj NVO, Centra za antidiskriminaciju Ekvista, Juventasa, LGBT asocijacije „Kvir” Montenegro. Akcija je imala značajnu medijsku posjećenost, a neposredno nakon nje su nam se obratili iz Uprave policije – CB Podgorica i izrazili spremnost za saradnju, koju smo i uspostavili u toku jula na održanom sastanku (**Detaljnije na linku: <http://umhcg.com/uspostavljena-saradnja-između-umhcg-i-uprave-policije-cb-podgorica/>**) i tom prilikom dogovorili buduće aktivnosti.

12. Septembra smo CB Podgorica poslali plan aktivnosti u toku saradnje, kao i inicijativu za uklanjanje barijera koje smo locirali na Bulevaru Sv. Petra Cetinjskog uz fotografije koje smo uslikali. Mediji su pratili ove aktivnosti. Nakon inicijative, lokacije smo i obišli sa predstavnicima CB i D.O.O. „Puteva” koji su zaduženi za uklanjanje barijera. U toku septembra i početkom oktobra su barijere i uklonjene.

Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović su tokom novembra i decembra održali četiri treninga za četiri grupe policijskih službenika/ca Centra bezbjednosti u Podgorici, uključujući i službenike iz Kolašina i Cetinja. Teme treninga su bile: jezik, terminologija i modeli pristupa invaliditetu, ljudska prava osoba sa invaliditetom i postupanje policijskih službenika/ca sa osobama sa invaliditetom. Kroz praktičan rad polaznici su primijenili stečeno znanje i pokazali veliku zainteresovanost i razumijevanje tema. Nakon obuka u decembru mjesecu je organizovana akcija dijeljenja lifleta: Razmisli, prije nego što parkiraš na 20 odabranih lokacija u Podgorici, nakon čega je spisak lokacija prosljeđen Komunalnoj policiji u cilju obilaska datih lokacija i sprovođenja represivnih mjera.

Panel diskusija u CDT: Društveni mediji i građanski aktivizam

04. jula je u Centru za demokratsku tranziciju održana panel diskusija pod nazivom: Društveni mediji i građanski aktivizam, na kojoj je govorila i Marina Vujačić, kao učesnica projekta: „Crna Gora na tviteru, uključi se u promjene“. Marina je izabrana kao jedna od panelistkinja zbog toga što je pokrenula najveći broj inicijativa koje su i realizovane u sklopu projekta i to: simulacija i kampanja o posledicama nepropisnog parkiranja. Marina je na panelu govorila o značaju modernih tehnologija, interneta i društvenih mreža kod osoba s invaliditetom i o neophodnosti većeg korišćenja ovih medija od strane OSI, kao i o iskustvima UMHCGa u odnosu na korišćenje društvenih mreža. Za izuzetnu je pohvalu posjećenost naše fejsbuk stranice koja u nekim nedjeljama dostigne i preko 30.000 posjeta, veliki broj interakcija. U poslednje vrijeme značajan broj mladih s invaliditetom nam se i obraća preko facebook stranice.

Saradnja sa Komunalnom policijom Glavnog grada i Sekretarijatom za komunalne poslove i saobraćaj

18. marta je u prostorijama Komunalne policije održan sastanak predstavnika UMHCGa i Centra za demokratsku tranziciju sa predstavnicima Komunalne policije - Podgorica.

Na sastanku smo nadležne u komunalnoj policiji upoznali sa inicijativom pokrenutom u okviru projekta koja se odnosila se na posljedice nepropisnog parkiranja.

Predstavnici Komunalne policije su iskazali na sastanku potpunu spremnost na saradnju u cilju sprovođenja ove inicijative, odnosno sankcionisanja počinitelaca nepropisnog parkiranja.

Obratili smo se Sekretarijatu za komunalne poslove i saobraćaj Glavnog grada i od njih zatražili da razmotre mogućnost kako bi pomenuto parking mjesto obilježili tablom na kojoj će stajati broj registarskih oznaka službenog vozila UMHCG (PG - CZ069). Nekoliko dana nakon toga ekipa iz Sekretarijata je posjetila navedeno parking mjesto i napravila skicu, odnosno idejsno rješenje za obilježavanje parkinga u skladu sa zahtjevom UMHCGa. Međutim, do kraja godine nijesmo dobili oznaku.

Besplatna pravna pomoć

Nastavili smo sa pružanjem BPP u saradnji sa Cemijem.

U ime Seada Alkovića, podnijeli smo zahtjev Osnovnom sudu u Podgorici u kome smo otkazali punomoćje prethodnom advokatu i zatražili dodjelu novog advokata za njega. Sud je potvrdno odgovorio na ovaj zahtjev, a nova advokatica će biti gospođa Ranka Perović sa kojom je već održan sastanak. Nakon toga, sud je više puta odlagao ročište a Sead Alković se nekoliko puta nije pojavio na raspravi, zbog čega je i advokatica Perović morala tražiti odlaganje.

... Prvo, pripremno ročište, protiv Skupštine Crne Gore, a po tužbi Miroslave-Mime Ivanović održano je 17. februara u Osnovnom sudu u Podgorici. Pored tužilje, ispred UMHCG-a ročištu je prisustvovala izvršna direktorica UMHCG-a Marina Vujačić, a u svojstvu javnosti bila je prisutna i predstavnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, koja je tužilji kazala da će biti blagovremeno obaviještena o odluci ove institucije da li će se umiješati u spor. Na ročištu prošireno je činjenično stanje četvrtim slučajem diskriminacije, počinjenim 18. decembra na sjednici Odbora za ekonomiju, finansije i budžet, te je i tužbeni zahtjev sa 7.500 povećan na 10.000 eura. Tužena, koju je predstavljala zamjenik zaštitnika imovinskopravnih interesa Crne Gore Slavica Laković, nije sporila nepristupačnost zgrade Skupštine Crne Gore niti prisustvo tužilje događajima obuhvaćenim Tužbom. Sud je zbog nespornosti nepristupačnosti odbio izlaženje na lice mjesta radi utvrđivanja iste. Ročište je održano u sudnici na prizemlju koja je tužilji pristupačna, nakon upućivanja dopisa Predsjedniku Osnovnog suda od strane UMHCG-a jer je prvobitno bilo planirano da se održi u sudnici na drugom spratu.

Ročište glavne rasprave održano je 20. marta, kada je, pored saslušanja svjedoka poslanika SNP-a Aleksandra Damjanovića i tužilje u svojstvu stranke, trebalo biti sprovedeno i saslušanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda g-dina Šučka Bakovića, takođe u svojstvu svjedoka. Međutim, g-din Baković se nije pojavio, kako je obavijestio Sud 18. marta, ali ne i tužilju niti UMHCG, zbog ranije preuzetih poslovnih obaveza. Kako su svjedočenje Poslanika Aleksandra Damjanovića, kao i svi ostali razmotreni dokazi, čak i oni koje je tužena predložila (Akcioni plan za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za 2014. godinu), potvrdili navode tužilje, odustalo se od svjedočenja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u cilju ekonomičnosti i efikasnosti postupka. Tužena je predložila da se Tužba odbaci kao neosnovana, a kao jedini argument je navela "aktivne" radnje koje je preduzela u cilju poštovanja zakonskih obaveza.

Presuda je donijeta 08. aprila i njome je odbijen tužbeni zahtjev kojim se od Suda tražilo da naloži tuženoj preduzimanje mjera kako se diskriminacija više ne bi ponovila, a na ime naknade nematerijalne štete zbog pretrpljene diskriminacije Sud je dosudio 3000,00 eura (trećina traženog iznosa). U jednoj rečenici obrazloženja odluke o odbijanju tužbenog zahtjeva kojim se tražilo nalaganje Skupštini Crne Gore da preduzme mjere kako se diskriminacija više ne bi ponovila, Sudija Jegdić je naveo da je takav zahtjev u suprotnosti Članu 26, Tački 2 Zakona o zabrani diskriminacije. Ova odredba propisuje da se Tužbom za zaštitu od diskriminacije može tražiti i: „zabrana vršenja radnje od koje prijeti diskriminacija, odnosno zabrana ponavljanja radnje diskriminacije“. Krajem aprila smo Višem sudu u Podgorici izjavili Žalbu na Presudu Osnovnog suda.

Početkom jula advokatica Tijana Živković je informisala tužilju da je Viši sud u Podgorici donio Presudu na sjednici od 05. juna. Viši sud je potvrdio mišljenje Osnovnog suda u pogledu tužbenog zahtjeva da se naloži Skupštini Crne Gore preduzimanje mjera kako se diskriminacija više ne bi ponovila, a „razumnom satisfakcijom“ za pretrpljenu povredu časti i ugleda usljed četiri slučaja diskriminacije sud smatra iznos od 1500 eura, tako da je iznos naknade nematerijalne štete u odnosu na Presudu Osnovnog suda prepolovljen. Protiv ove Presude izjavljena je i Revizija Vrhovnom sudu kako bi se iscrpjela sva pravna sredstva u postupku za zaštitu od diskriminacije.

... Tek u aprilu mjesecu je Hipo aple adria banka dostavila odgovor na tužbu Osnovnom sudu povodom slučaja diskriminacije iz decembra 2013. g. Pripremno ročište je održano u novembru, dok je glavna rasprava održana 24. decembra. na glavnoj raspravi su osim Milenka saslušani i svjedoci: Marina Vujačić i Elvis Beriša. Sljedeće ročište je zakazano za 21. januar 2015. godine jer banka još uvijek nije dostavila kopiju žalbe koju je Milenko uputio ovoj banci 12. decembra 2013. godine kada se diskriminacija i desila.

... Glavni grad je u martu mjesecu na svom sajtu objavio Javni poziv za konsultacije povodom Nacrta Odluke o postavljanju privremenih objekata: rampi i liftova za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom. Naš predstavnik, koordinator Programa za pristupačnost Milenko Vojičić je pošao na Javnu raspravu koja se održavala na spratu KICa Budo Tomović (multimedijalna sala) i tim povodom bio diskriminisani zbog nepristupačnosti.

U aprilu mjesecu je advokatica Tijana Živković, Osnovnom sudu u Podgorici podnijela tužbu u ime Milenka Vojičića. Pripremno ročište protiv Glavnog grada održano je u novembru a glavna rasprava u decembru mjesecu, na kojoj su saslušani svjedoci Aleksandra Popović i Dejan Bašanović iz udruženja paraplegičara Podgorica, kao i Orhan Ljucović, zaposleni u KIC „Budo Tomović“

... 21. jula je Osnovnom sudu u Podgorici podnešena Tužba za zaštitu od diskriminacije protiv Uprave za mlade i sport. Tužba je podnešena zbog diskriminacije koju je Miroslava-Mima Ivanović pretrpjela 23. Aprila na javnoj raspravi o radnoj verziji Zakona o mladima, koja se održala u multimedijalnoj Sali KIC-a „Budo Tomović“, na spratu do koga vode samo stepenice, a pripremno ročište je održano 10. decembra. Glavno ročište će se održati 30. januara.

... Dobili smo odgovor od Predsjednika Osnovnog suda u Bijelom Polju na dopis koji smo uputili, a tiče se nepristupačnosti zgrade suda. Predsjednik suda gospodin Piper nas je obavijestio o preduzetim radnjama i planovima u cilju rekonstrukcije i prilagođavanja objekta u kojem je smješten sud.

07 marta predstavnici UMHCG-a Velibor Bošković i Marijeta Mojašević su sa predstavnicima Udruženja „Plegije“ iz Nikšića, prisustvovali protestnom skupu koji se održao u Bijelom Polju povodom nezadovoljstva građana radom tužioca i sudstva u slučaju smrti Ismaila Guberinića sina Samira Guberinića, predsjednika Udruženja za podršku osobama s invaliditetom iz Bijelog Polja. Protest je održan ispred zgrade Osnovnog državnog tužilaštva Crne Gore, a zatim ispred zgrade Osnovnog i Višeg suda u Bijelom Polju.

Povodom svih radnji i odnosa Osnovnog suda i Osnovnog tužilaštva u Bijelom Polju obratili smo se Vrhovnom državnom tužilaštvu i zatražili VDTu da naloži ponovni izviđaj. inicijativu koju

smo uputili možete pogledati na linku <http://umhcg.com/inicijativa-nvo-za-ponovno-sprovođenje-izvidaja/>, a pored UMHCG je istu potpisalo još 7 NVO. Odgovorom koji smo dobili u aprilu mjesecu smo obaviješteni da se VDT obratio ODT i Osnovnom sudu u BP i da će se ova institucija pridružiti gonjenju ukoliko Osnovni sud u Bijelom Polju prihvati privatnu tužbu koju je pokrenula porodica Guberinić.

Kasnije smo obaviješteni da je Osnovni sud prihvatio tužbu porodice, pa smo se nakon toga opet obratili Osnovnom sudu i Vrhovnom državnom tužilaštvu. Od Osnovnog suda smo zatražili da hitno preduzme radnje u cilju prilagođavanja zgrade suda, a da u međuvremenu ročište organizuje u pristupačnim prostorijama kako bi oštećeni Samir Guberinić mogao da prisustvuje istom. Od suda smo dobili odgovor da će to biti učinjeno. Od VDTa smo tražili informaciju da li je, kao što nas je ranije obavijestio preuzeo gonjenje i ukoliko nije da to učini s obzirom da je Osnovni sud prihvatio tužbu. I od VDTa smo dobili pozitivan odgovor, tako da je svaka naša inicijativa do sada pozitivno riješena.

Sjednica Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Glavnog grada Podgorica

3. decembra je održana prva svečana sjednica novog saziva Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Glavnog grada Podgorice u kome je predstavnicom UMHCG-a Miroslava-Mima Ivanović. Predsjednik Savjeta gospodin Nebojša Kavarić je istakao namjeru da se ovaj Savjet mnogo češće sastaje i ozbiljnije radi nego u prethodnom sazivu, dok je naša predstavnicom govorila o potrebi poštovanja prava osoba sa invaliditetom svakog dana a ne samo na Međunarodni dan ovih lica.

Ostale aktivnosti - Izdvajamo

Saradnja sa Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija

Od strane Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija smo pozvani da dostavimo svoje komentare, predloge i sugestije na **Strategiju informisanja javnosti o pregovorima sa EU**, u kojoj je jedan segment posvećen tzv. "grupama osjetljivim na promjene", među kojima su i osobe s invaliditetom. Komentare i sugestije smo izložili i javno tokom konsultacija, a pritom smo ih dostavili i u pisanoj formi. Skoro sve naše sugestije su uvažene i postale su sastavni dio dokumenta koji je kasnije usvojila Vlada. Na linku možete pogledati detaljnije informacije: <http://umhcg.com/komentari-umhcg-na-nacrt-strategije-za-informisanje-javnosti-o-clanstvu-u-eu/>. Od strane Ministarstva smo pozvani i da partnerski sprovedemo aktivnosti.

Kasnije u toku obilježavanja Dana Evrope u sedmici između 5. i 9. maja su organizovani događaji u EU info centru. Savjetnica za odnose sa javnošću u kabinetu Ministra Lukšića Gordana Jovanović nas je kontaktirala u cilju prosleđivanja informacija i pozivanja osoba s invaliditetom na ove događaje, posebno zbog toga što je bio obezbijeđen prevod na gestovni jezik.

U maju mjesecu je inače Ministarstvo vanjskih poslova raspisalo Javni poziv za predlaganje kandidata ispred NVO u sastav Operativnog tijela za praćenje sprovođenja Strategije informisanja javnosti i pripreme, učestvovanja, pomoći prilikom organizacije kao i monitoringa sprovođenja Akcionog plana Strategije. Za ovo tijelo smo predložili Marinu Vujačić.

25. jula je Marina Vujačić održala sastanak sa predstavnicima Ministarstva radi izrade novog sajta o pregovorima sa Evropskom unijom i inicijative UMHCG da on bude pristupačan čitačima ekrana.

U proteklom periodu osim sjednica i stalne komunikacije između članova/ica OT 11. decembra je održan i prvi modul radionice o menadžmentu, komunikacijama, strategiji i sl. Trener je bio ekspert i konsultant britanskog savjeta iz Velike Britanije.

Javna debata: Proces pregovora i osobe s invaliditetom

30. jula u Podgorici u organizaciji MVPEIa je održana Javna debata na temu: Proces pregovora i osobe s invaliditetom. Na javnoj debati su govorili Državni sekretar za evropske integracije i Glavni pregovarač ambasador Aleksandar Andrija Pejović, Ministar za ljudska i manjinska prava Suad Numanović, Sekretar Ministarstva rada i socijalnog staranja Nikola Dedeić, članica Odbora za evropske integracije i Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobniak i Izvršna direktorica UMHCGa Marina Vujačić. Na debati su učestvovali predstavnici državnih institucija, civilnog sektora, Resursnog centra za sluh i govor Kotor i medija. Na debati je bio obezbijeđen prevod na gestovni jezik. Izlaganja govornika su objavljena na našem YouTube kanalu https://www.youtube.com/channel/UCLZXFkFbaQCoV6I_qYObcjg.

Javna debata o pregovaračkom poglavlju 19 - Socijalna politika i zapošljavanje

24. decembra je u Podgorici održana javna debata o pregovaračkom poglavlju 19, a na njoj su ispred UMHCG-a prisustvovali Marina Vujačić i Velibor Bošković. Na javnoj debati us osim glavnog pregovarača sa EU Aleksandra-Andrije Pejovića, govorili i ambasadori EU i Velike Britanije, zatim Predsjednik skupštinskog Odbora za EU integracije Slaven Radunović i pomoćnica Ministra rada i socijalnog staranja Arijana Vučinić-Nikolić. Nakon uvodnih izlaganja organizovana je diskusija sa učesnicima u okviru koje su učestvovali predstavnici UMHCG, posebno se osvrćući na navode iz brošure o ovom poglavlju, potom Izvještaja o skringingu i na kraju posljednjeg Izvještaja o napretku EK.

Međunarodna nedjelja osoba oštećenog sluha

22. septembra smo uputili saopštenje za javnost povodom Međunarodne sedmice osoba oštećenog sluha i pozvali vlasti da sprovode i osiguraju poštovanje prava ovih osoba, s obzirom da su jako marginalizovana grupa i među osobama s invaliditetom. Nakon toga nas je kontaktiralo nekoliko osoba oštećenog sluha uz molbu da Skupštini Crne Gore uputimo inicijativu za uspostavljanje gestovnog tumača u ovu instituciju što smo i učinili početkom oktobra. Oba saopštenja možete pronaći na našem sajtu i portalu. Krajem decembra mjeseca smo dobili odgovor od Skupštine u kojem se između ostalog traži sastanak radi nalaženja najboljeg rješenja u cilju uspostavljanja servisa u Skupštini.

Međunarodni dan samostalnog života

Povodom međunarodnog dana samostalnog života smo uputili saopštenje za javnost i podsjetili na osnovne principe samostalnog življenja kao i na nedostatak podrške države za samostalni život osoba s invaliditetom u Crnoj Gori.

Sjednica "Ženskog parlamenta"

Na poziv Odbora za rodnu ravnopravnost, po prvi put, od kada se odžava prisustvobali smo sjednici "Ženskog parlamenta" i dobili mogućnost da postavimo pitanje Predsjedniku Vlade ili nekom od ministara. Pitanje smo bili pripremili za Predsjednika Vlade, a odnosilo se na učešće žena s invaliditetom u politici Crne Gore. Sjednici su prisustvovala Marina Vujačić i Miroslava - Mima Ivanović.

Međutim, na žalost o tome koliko se razumiju ljudska prava žena s invaliditetom dovoljno govori pokazatelj da smo odgovor dobili od pomoćnika Ministra rada i socijalnog staranja Gorana Kuševije, pri čemu nijedan segment odgovora nije imao veze sa postavljenim pitanjem.

Pitanje i odgovor možete poslušati na: <https://www.youtube.com/watch?v=BbQLG1frtU> počev od 57,30h.

Povodom 08. marta, međunarodnog dana žena obratili smo se saopštenjem za javnost koje je dostupno na našem sajtu: <http://umhcg.com/uzaludno-je-da-se-o-ljudskim-pravima-zena-samo-deklarativno-govori/>

Sjednica Odbora za rodnu ravnopravnost

Marina Vujačić i Sandra Nedović su prisustvovala sjednici koja je održana 17. decembra u staroj zgradi Vlade. Tema sjednice je bila: "Položaj žena sa invaliditetom". Izvršna direktorica UMHCG-a je tom prilikom ukazala na prepreke i probleme sa kojima se svakodnevno suočavaju

žene s invaliditetom, odnos porodica i društva prema njima, o važnosti podrške i jačanja samopouzdanja i sl. kako bi se popravio njihov položaj u društvu.

Učešće na sjednici Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport

Miroslava-Mima Ivanović je 3. novembra ispred UMHCG-a učestvovala na sjednici Odbora za prosvjetu, kulturu, nauku i sport čija je tema bila „Aktuelna situacija na UCG sa posebnim akcentom na pravna rješenja u Statutu Univerziteta Crne Gore i Zakonu o visokom obrazovanju”. Naša predstavica je istakla barijere sa kojima se susrijeću studenti sa invaliditetom na Univerzitetu Crne Gore, što je rektorka Vojvodić potvrdila i kazala da će se i tom polju uložiti napor za poboljšanje situacije.

Učešće na sjednici Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje

Na poziv Skupštinskog Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje sjednici odbora koja je održana 02. oktobra ispred UMHCG-a je prisustvovala Sandra Nedović. Sjednica je održana u Katoličkom duhovnom centru "Sukruč" u Tuzima, a tema sjednice je bila " Podrška rehabilitaciji djece sa invaliditetom u Duhovnom centru Sukruč u Tuzima". Vodja ovog dnevnog centra g-din Franjo Dušaj je prisutnima na sjednici govorio o načinima funkcionisanja i rada centra, a članovima odbora i prisutnima je omogućen obilazak prostorija centra i prezentovana oprema kojom centar raspolaže.

Obilježavanje dana ljudskih prava Skupštine Crne Gore

U cilju obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava 10. decembra Građanska alijansa, Skupštinske odbor za ljudska prava i slobode, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Misija OEBS-a i Sistem UN-a u Crnoj Gori su na drugom spratu Skupštine Crne Gore organizovali konferenciju na temu „Pristupačnost i lica sa invaliditetom”. Pored predstavnika navedenih institucija govorio je i Dejan Bašanović ispred Udruženja paraplegičara Podgorice. Konferenciji su ispred UMHCG-a prisustvovala Marina Vujačić i Miroslava-Mima Ivanović koje su izrazile ogorčenost zbog poniženja osoba s invaliditetom. Milenko Vojičić je zbog ovog događaja protestovao ispred Skupštine Crne Gore. Povodom ovog slučaja diskriminacije grupe lica upućena je Inicijativa Zaštitniku ljudskih prava i sloboda da pokrene sudski postupak za zaštitu od diskriminacije.

Izveštaj o aktivnostima UMHCG preduzetim u cilju zaštite od diskriminacije

U januaru nam se obratio Savjetnik Ombudsmana gospodin Nik Gašaj sa inicijativom da ovoj instituciji dostavimo informacije o aktivnostima koje se tiču zaštite od diskriminacije, koje je preduzelo i realizovalo Udruženje u protekloj godini. 16. januara smo uputili izvještaj instituciji Zaštitnika. Izvještaj Zaštitnika je dostupan na linku:

http://www.ombudsman.co.me/docs/izvjestaji/Final_Izvjestaj_za_2013_05042014.pdf

U junu mjesecu je Marina Vujačić prisustvovala sjednici Odbora za ljudska prava i slobode na kojoj je prezentovan izvještaj Zaštitnika i tom prilikom dala preporuke za unapređenje Izvještaja i rada ove institucije.

Sugestije za Program rada Savjeta za zaštitu od diskriminacije u 2014. godini

U cilju postizanja većeg nivoa transparentnosti rada Savjeta za zaštitu od diskriminacije, a posebno u cilju ispunjavanja svrhe i zadatka koji Savjet ima uputili smo sugestije za aktivnosti ovom tijelu koje, između ostalog, treba definisati Programom rada za 2014. godinu. Naši predlozi su dostupni i na sajtu: <http://umhcg.com/predlozi-za-program-rada-savjeta-za-zastitu-od-diskriminacije-za-2014-godinu-u-skladu-sa-javnim-pozivom/>. Kako smo upoznati naše sugestije nijesu uvažene.

Početak decembra smo takođe uputili sugestije, tj. teme za Program rada Savjeta za 2015. godinu koje su dostupne na našem sajtu: <http://umhcg.com/sugestije-za-program-rada-savjeta-za-zastitu-od-diskriminacije-u-2015-godini/>. O našim predlozima će se raspravljati na sjednici u januaru 2015. godine.

Učešće na sjednici Savjeta za zaštitu od diskriminacije

Marina Vujačić i Miroslava-Mima Ivanović su ispred UMHCG-a učestvovali na sjednici Savjeta za zaštitu od diskriminacije na kojoj se raspravljalo o zapošljavanju osoba s invaliditetom i Nacrtu Zakona o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom. Naše predstavnice su istakle problem nenamjenskog trošenja sredstava iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom i nepoštovanja zakonskih obaveza od strane državnih organa, a takođe su i istakle prednosti i manjkavosti trenutnog teksta Nacrta Zakona o zabrani diskriminacije. Predsjednik Savjeta dr Igor Lukšić je istakao da će se o obje teme ponovo govoriti na Savjetu i da se prije svega ministarstvima treba pristupiti zapošljavanju osoba s invaliditetom.

Tekst za Inženjersku komoru

Marina Vujačić je i u januaru i u maju i u oktobru mjesecu pisala tekst za časopis Inženjerske komore. Svi tekstovi su osim u časopisu Pogled objavljeni i na našem portalu.

Obraćanje RTCG-u

povodom informacije emitovane u Dnevniku II od 23. aprila tekuće godine, u kojoj je RTCG informisao javnost o "otpuštanju honorarnih saradnika" među kojima je i gestovni tumač Alen Babačić zbog toga što u zakonskom roku nijesu dobili "izjašnjenje o problemima koji su nastali u tumačenju i primjeni Zakona o finansiranju političkih partija" Generalnom direktoru RTCG Radu Vojvodiću obratila se Izvršna direktorica UMHCG-a. Njeno obraćanje je objavljeno na portalu <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/586-otvoreno-pismo-g-dinu-radu-vojvodi%C4%87u-generalnom-direktoru-rtcg-a-povodom-informacije-u-dnevniku-ii-o-prekidu-anga%C5%BEovanja-gestovnog-tuma%C4%8Da> . Nakon upućenog pisma Rade Vojvodić je kontaktirao Marinu Vujačić i obećao vraćanje Alena Babačića na posao što se i desilo sedmicu kasnije. O ovom inicijativi smo u julu mjesecu dobili pitanja od Barbare Rotovnik koja se interesovala o ishodu situacije kako bi obavijestila kolege iz Brisela.

Sastanak sa upravom RTCG

Krajem godine su održana dva sastanka sa upravom RTCG oko aktivnosti koje su još započete 2013.godine, posebno zbog zapošljavanja osoba s invaliditetom u radio ili televiziju Crne Gore. Nakon prvog sastanka UMHCG je poslao biografije zainteresovanih kandidata/kinja za praksu ili zapošljavanje, s obzirom da je većina mladih još u procesu obrazovanja. Na sastanku je Marina Vujačić takođe tražila da se dnevnik na gestovnom jeziku emituje kasnije, a ne u 15h i da obim informacija koje se prevode bude veći.

Otvorene ideje - aplikacija

UMHCG je kandidovao svoju ideju za izradu web i mobilne aplikacije koja bi bila dostupna čitačima ekrana i pomoću koje bi osobe s invaliditetom, na jednom mjestu, mogle da dobiju sve važne i zanimljive informacije. 31. maja su održane konsultacije sa mentorima, pri čemu su kandidati imali priliku da prezentuju svoju ideju i da se konsultuju sa mentorima, kako bi je što bolje definisali i realizovali. Tada smo snimili video poruku kojom smo pozvali sve zainteresovane programere da se jave kako bi nam pomogli. Video poruku je tim projekta šerovao preko društvenih mreža, te su nam se uskoro počeli javljati zainteresovani programeri.

26. juna je održana generalna proba pred finale Otvorenih ideja za 2014. godinu na kojoj smo, kao i ostali finalisti, dobili sugestije od mentora kako da unaprijedimo prezentaciju naše ideje žiriju. Na finalu, koje je održano 28. Juna, ideja UMHCG-a "Informacije za sve / informacije za svakoga" je proglašena za pobjedničku u svojoj oblasti – učešće mladih u donošenju odluka. Za realizaciju naše ideje smo dobili finansijsku podršku od 3.500 eura.

U avgustu mjesecu smo pronašli programera Bojana Bulatovića koji je započeo izradu aplikacije/sajta www.infozasve.com. Tokom proteklih mjeseci je nastavljen rad na aplikaciji.

26.septembra je održana Panel diskusija – "Otvorene ideje za Crnu Goru" kao pokretač društvene promjene, gdje je svoje izlaganje, između ostalih, imala i Marina Vujačić.

Sastanak sa Eminom Kalač iz Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije

Još u aprilu mjesecu nam se obratila Emina Kalač iz MiDTa sa molbom da organizujemo sastanak na kojem ćemo razmotriti nivo pristupačnosti informacija sajtova organa državne uprave – ministarstava i dali preporuke za njegovo unapređenje. Sastanak je održan u junu mjesecu u prostorijama UMHCGa i na njemu smo istakli sve probleme sa kojima se suočavaju osobe sa oštećenim vidom, a koje smo mogli evidentirati na osnovu korišćenja govornog programa i iskustva, tj. primjera od ranije.

Konferencija E-pristupačnost

U organizaciji Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije 16. oktobra je održana Konferencija „E-pristupačnost”, na kojoj su panelisti bili: Marina Vujačić ispred UMHCG-a, Goran Macanović ispred Saveza slijepih Crne Gore, kao i profesor Elektrotehničkog fakulteta UCG-a. Božo Krstajić i predstavnik kompanije Programmer Danijel Vuković.

<http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/874-odr%C5%BEana-konferencija-e-pristupa%C4%8Dnost-za-sve>

Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom

Uvidom u Zakon o budžetu za 2014. godinu uočili da na prihodnoj strani nema posebnog doprinosa za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom, već su predviđena sredstva u iznosu od 2 miliona eura u okviru stavke „Program – Fond za profesionalnu rehabilitaciju“ budžeta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, čime nijesu prihvaćene inicijative UMHCG. Ovih 2 miliona predstavljaju rashode i to svega oko 1/4 sredstava koja će se kao i prethodne godine (oko 8 miliona) prihodovati i ove kalendarske godine na račun ovog doprinosa. Tom prilikom smo se oglasili saopštenjem za javnost i ukazali na nastavak nenamjenskog korišćenja sredstava koje će poslodavci uplaćivati u Fond i još jednom pozvali na neophodnost mijenjanja zakona i sistenskog rješavanja problema.

Zahtjevom za slobodan pristup informaciji periodično se obraćamo Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu finansija i Zavodu za zapošljavanje povodom mjera profesionalne rehabilitacije kao i sredstava iz Fonda. Na osnovu odgovora zaključujemo da se samo pojedine mjere definisane članom 12 Zakona sprovode, a kada su u pitanju sredstva iz Fonda, oko 8.5 miliona je nenamjenski utrošeno u 2013. godini, a do jula mjeseca 2014. godine je u Fond uplaćeno preko 3 miliona eura. Informaciju i izjavu o sprovođenju Zakon su nam tražili iz TV Vijesti u prilogu emitovanom u septembru mjesecu.

"Novi studentski dom i lica sa invaliditetom"

26. februara je u jutarnjem programu TVCG emitovan prilog "Novi studentski dom i lica sa invaliditetom" u kome se navodi da studenti s invaliditetom nijesu htjeli da mijenjaju svoje navike, te stoga, i pored potpune prilagođenosti ovog doma njihovim potrebama, oni nijesu htjeli konkurisati za smještaj u njemu. Zbog toga smo se istog dana mailom obratili uredniku jutarnjeg programa televizije Crne Gore g-dinu Aleksandru Mirkoviću, kao i dopisom direktoru Novog studentskog doma g-dinu Nikoli Đuroviću. U obraćanju gospodinu Mirkoviću smo izrazili negodovanje zbog neprofesionalno urađenog priloga, u kome su zbog nepotpuno prikupljenih informacija iznijeti netačni navodi. U dopisu Novom studentskom domu smo podsjetili na sastanak od 28. oktobra 2013. sa predstavnicima Ministarstva prosvjete, Novog studentskog doma, Studentskog parlamenta UCG i Direkcije javnih radova, čija je tema i bilo iznalaženje rješenja za prilagodjavanje Novog studentskog doma. Uprkos uočenom problem nepristupačnosti i od strane predstavnika Novog studentskog doma, upravnica Marija Anđelić je za RTVCG u pomenutom prilogu kazala da je zgrada ovog doma u potpunosti pristupačna studentima s invaliditetom, ali da zbog njihove nesprenosti da mijenjaju navike, ni jedan nije smješten u njemu.

05. marta smo dobili odgovor od Novog studentskog doma u kome se izražava žaljenje zbog netačnih informacija prenijetih u prilogu RTCG, te da su u ovoj ustanovi, svjesni problema nepristupačnosti, a u skladu sa dogovorom postignutim na sastanku iz oktobra prošle godine, preduzeli konkretne aktivnosti u cilju njegovog rješavanja. Televizija Crne Gore je uradila novi prilog u kome je upravnica Novog studentskog doma, g-đa Anđelić navela aktivnosti koje su

preduzete u cilju rješavanja problema nepristupačnosti, a Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović iz UMHCG-a istakli nedostatke u ispunjavanju standarda pristupačnosti koji su u vrijeme konkurisanja za smještaj u studentskim domovima spriječili studente sa invaliditetom da uđu u zgradu i provjere pristupačnost soba ovog doma.

17. marta su Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović iz UMHCG-a održali sastanak sa direktorom Novog studentskog doma, g-dinom Nikolom Đurovićem, čija je tema bila pregled realizovanih i realizacija preostalih aktivnosti u cilju prilagođavanja ovog doma studentima sa invaliditetom. Istaknuto je da se u ulasku u dom izvršilo pomjeranje zida i prijavnice, te je omogućeno korišćenje kose platforme, te da su i nabavljena vodootporna sklopiva sjedala za tuš kabine u kupatilima. Zbog prevelike cijene koju je firma "SB tim" tražila za postavljanje 50m taktilnih obilježja (5000 eura), kao i zbog neposjedovanja informacije gdje se mogu izraditi reljefni natpisi za vrata, iz Novog studentskog doma su zatražili našu pomoć, koju smo im i obećali.

Sastanak povodom adaptacije u JU dom učenika i studenata u Podgorici

19. februara je u Rektoratu Univerziteta Crne Gore održan sastanak sa predstavnicima Ministarstva prosvjete, Studentskog parlamenta Univerziteta Crne Gore i JU Doma učenika i studenata u Podgorici, na kome je bilo riječi o prilagođavanju mokrih čvorova u fazi I i Plavom dvoru u Podgorici. Ispred UMHCG sastanku su prisustvovali izvršna direktorica Marina Vujačić, koordinator programa za pristupačnost Milenko Vojičić i koordinatorica Studentske savjetodavne kancelarije Miroslava - Mima Ivanović. Predstavnici UMHCG su iskazali nezadovoljstvo zbog neuključivanja naših članova niti osoblja u proces odlučivanja o prioritetima za adaptaciju. Predstavnici UMHCG su naveli da je krajem jula svim domovima studenata (njih četiri) upućen dopis u kome smo ih zamolili da prilagođavanje studentima sa invaliditetom uvrste u prioritete za finansiranje iz projekta "Visoko obrazovanje za inovacije i konkurentnost". Istaknuto je da je jedino JU Dom učenika i studenata u Podgorici odgovorio na dopis i da je u odgovoru navedeno da će u određivanju prioriteta i planiranju aktivnosti saradivati sa našim predstavnicima. Predstavnici Ministarstva prosvjete su kazali da je nažalost kasno da se i sada uključimo u predlaganje prioriteta, te da stoga jedino možemo uticati da se planirane adaptacije sprovedu u skladu sa standardima pristupačnosti. U Plavom dvoru je planirana adaptacija kupatila u dvije sobe, i to 102 i 106. S obzirom da bi soba 106 poslije prilagođavanja kupatila postala jednokrevetna, što je nepraktično za studente koji koriste kolica, jer često koriste i personalnu asistenciju, usvojen je naš prijedlog da se, umjesto u pomenutoj, adaptacija kupatila uradi u sobi 103, koja će kao i 102, time postati dvokrevetna. U fazi I su takođe predviđene adaptacije dva kupatila u dva kvarta (kvart po osam studenata). Tu smo dali sugestije u pogledu izgradnje tuš kabine, čime smo projektnom timu pomogli da ispoštuju standarde pristupačnosti. U septembru je predstavnik UMHCG-a Milenko Vojičić išao u monitoring posjetu studentskom domu Plavi dvor i tom prilikom konstatovao da su uvažene sve sugestije i preporuke vezane za prilagođavanje ovog objekta studentima sa invaliditetom koje su date na sastanku 19. februara.

Sastanak u vezi ispunjavanja standarda pristupačnosti u Sportskoj dvorani UCG-a

27. marta su Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović u prostorijama UMHCG-a održali sastanak sa Majom Đurović iz Direkcije javnih radova u cilju definisanja elemenata pristupačnosti, neavrščenih u projekat, koje mora sadržavati Sportska dvorana UCG-a. Dogovoreno je da se pored montažnog stepeništa predvidi izgradnja rampe do mjesta za paneliste u multimedijalnoj sali, kao i parapet otvora biletarnice na visini od 75cm, a da se u daljem procesu izgradnje razmotre dvije mogućnosti za postavljanje taktilnih obilježja (postavljanje gumenih taktilnih obilježja, ili postavljanje reljefno urađenih pločica - jeftinija varijanta).

Sastanci u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava

U februaru smo prisustvovali sastanku u MLJMP sa pomoćnicom Ministra za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije Blankom Radošević Marović. Na sastanku je bilo riječi o planiranim

aktivnostima ovog resora u tekućoj godini, a koje se odnose na promociju i zaštitu ljudskih prava i zabranu do diskriminacije. Kasnije je na predlog UMHCG Ministarstvo uključilo u kampanju za pomoć Zakona o zabrani diskriminacije Miroslavu-Mimu Ivanović i Andriju Samardžića.

UMHCG se inače obratio prošle godine sa zahtjevom da izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije LSI koordinira ovo Ministarstvo, a ne kao što je prethodno bilo planirano da da nadležnost bude u resoru MRSSa, odnosno da nadležnost u donošenju i implementaciji ovog zakona bude u resoru Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Ovaj zahtjev smo sa ostalim kolegama opet ponovili na sastanku sa Predsjednikom Vlade u decembru i dobili obećanje o tome da će zahtjev biti ispunjen. 27. marta je u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava održan sastanak sa Pomoćnicom Ministra g-đom Blankom Radošević Marović, na kome su ispred UMHCG-a prisustvovala Marina Vujačić i Miroslava-Mima Ivanović. Sastanku je prisustvovao i Goran Macanović, ispred Saveza slijepih Crne Gore. Tema sastanka je bilo definisanje aktivnosti u cilju omogućavanja primjene normi definisanih Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika (usvojenih amandmana UMHCG-a i SSCG-a na Predlog ovog Zakona), na lokalnim izborima u maju mmjesecu. Dogovoreno je da Pomoćnica Ministra kontaktira Državnu izbornu komisiju u cilju ispitivanja njene nadležnosti u sprovođenju predstojećih izbora, te održavanja sastanka sa njenim predstavnicima i predstavnicima opštinskih izbornih komisija. Predstavnice UMHCG-a su iskoristile priliku da istaknu da je, zbog velikog broja odredbi koje se trebaju mijenjati u sada važećem Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, neophodno prići izradi novog Zakona, a ne izmjenama i dopunama postojećeg, na šta nam je Pomoćnica Ministra odgovorila da je u tom smislu o iznijetom potrebno, i u usmenoj i pisanoj formi, obavijestiti Ministra i članove Radne grupe na njenoj prvoj sjednici.

Dopis Opštinskim izbornim komisijama

Opštinskim izbornim komisijama smo kao rezultata saradnje i zaključaka sa sastanka održanog u Ministarstvu uputili inicijativu za preduzimanje svih potrebnih radnji u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika i Pravilima Državne izborne komisije. Inicijativu su potpisali UMHCG, Savez slijepih i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Inicijativa je dostupna i na našem portalu: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/581-cirkularno-pismo-povodom-predstoje%C4%87ih-lokalnih-izbora-u-12-op%C5%A1tina>

Monitoring lokalnih izbora 25. maj

Na poziv Mreže za afirmaciju nevladinog sektora-Mans UMHCG je pratilo ostvarivanje biračkog prava od strane lica sa invaliditetom na lokalnim izborima održanim 25. Maja. Prije održavanja lokalnih izbora UMHCG je učestvovao i u kreiranju šablona koje su posmatrači koristili tokom praćenja izbora. Miroslava-Mima Ivanović je bila zadužena za praćenje sjednica Državne izborne komisije. Međutim, tog dana DIK nije zasijedao, a bilo je prisutno svega par njenih članova i to čak sporadično. DIK je počela sa radom poslije 7:20h, a bilo je i nepravilnosti, kao npr. dozvoljavanje da umjesto birača koji je u komi glasaju njegova djeca. Milenko Vojičić je direktno obilazio biračka mjesta i na taj način vršio monitoring pristupačnosti u Podgorici. Od preko 100 biračkih mjesta koja je obišao njih 39 je pristupačno i to imajući u vidu da se u pojedinim objektima nalaze pod va ili više biračkih mjesta. Marina Vujačić je radila u Pravnom timu MANSa i između ostalog je primala pozive od građana koji su nailazili na neregularnosti i kršenje prava. O jednom dijelu prigovora pristiglim do 12h se možete informisati putem linka <http://umhcg.com/osobama-s-invaliditetom-nije-omoguceno-samostalno-i-tajno-glasanje/>.

Obuka o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom za sudije vijeća za prekršaje

23. i 24. Juna u hotelu Maestral u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava i OEBS-a održana je III radionica o zabrani diskriminacije za sudije vijeća za prekršaje na temu zabrane diskriminacije lica sa invaliditetom. Drugog dana obuke Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović su učesnicima predstavili pravni okvir zabrane diskriminacije lica sa

invaliditetom, svakodnevnih primjere iz prakse, a takođe sudije su bile u prilici da u radu u grupama daju sugestije za izmjene i dopune nekih članova važećeg Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Diskusije drugog dana treninga, koga su vodili predstavnici UMHCG-a su bile žustre i kvalitetne.

Izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom

Prva sjednica Radne grupe za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom je održana 17. aprila. Predstavica UMHCG-a u Radnoj grupi, Miroslava-Mima Ivanović je istakla nedostatke u sastavu Radne grupe, jer Zavod za zapošljavanje i organizacije osoba sa invaliditetom imaju po dva predstavnika i predložila da umjesto predstavnika ZZZCG bude predstavnik Direktorata za zapošljavanje Ministarstva rada i socijalnog staranja, kao institucije koja u oblasti rada i zapošljavanja jedina može donositi odluke, kao i predstavnike Ministarstva prosvjete i Ministarstva održivog razvoja i turizma, s obzirom na važnost adekvatnog definisanja zabrane diskriminacije u oblastima koje ova dva ministarstva pokrivaju. Za članove Radne grupe za izradu Zakona su imenovani i: Tamara Milić ispred Ministarstva prosvjete, Ivan Nedović ispred Ministarstva za održivi razvoj i turizam i Darko Moračanin iz direktorata za zapošljavanje Ministarstva rada i socijalnog staranja.

Naša predstavica je istakla stav UMHCG-a da je zbog brojnih nedostataka važećeg Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom potpuno nejelishodno raditi na izradi Zakona o izmjenama i dopunama, već da se treba pristupiti izradi novog Zakona. Sa ovim se složio drugi predstavnik NVO-a u Radnoj grupi Milisav Korać, ali je naveo da u tom slučaju predlaže da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava izradi radnu verziju Zakona koja će biti polazna osnova za dalji rad. Mima je naglasila da shodno Konvenciji UN-a radnu verziju, ukoliko se bude radio novi Zakon, treba da urade predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom, te da je UMHCG raspoloženo da uz sugestije ostalih OOSI uradi nacrt Zakona. Zaključeno je da UMHCG dostavi analizu važećeg i nacrt novog Zakona, te da ova dva dokumenta budu polazni materijal Radne grupe.

Tokom maja mjeseca smo radili na Nacrtu Zakona, za čiju izradu smo sugestije dobili samo od Centra za antidiskriminaciju „Ekvista”. Iako smo se obraćali i organizacijama osoba sa invaliditetom direktno i preko OOSI liste nijesmo dobili ni od jedne druge organizacije sugestije za izmjene i dopune ovog Zakona.

Druga sjednica Radne grupe je održana 05. Juna i na njoj je razmatrano prvih šest članova važećeg Zakona. Sugestije UMHCG-a su u načelu prihvaćene, jedino se o normi koja kao diskriminaciju po osnovu invaliditeta u oblasti jednakog priznanja pred zakonom (u važećem Zakonu: povreda jednakih prava i obaveza) definiše nepreduzimanje i nesprovođenje mjera na obezbjeđivanju podrške potrebne za ostvarivanje poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom, članovi Radne grupe nisu usaglasili. Dogovoreno je da naša predstavica pošalje skoro dovršeni Nacrt Zakona UMHCG-a (što je i urađeno), pa da se o njemu članovi Radne grupe izjasne na sljedećoj sjednici.

Početak jula je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava dostavilo nedovršen Nacrt Zakona UMHCG-a sa komentarima ostalih članova Radne grupe. Najviše primjedbi na tekst Nacrta Zakona, zbog navodne preambicioznosti normi, je imala predstavica Ministarstva rada i socijalnog staranja, Mirjana Đurić.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je od Ministarstva kulture i Ministarstva saobraćaja zatražilo mišljenje o članovima koji regulišu zabranu diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblastima iz njihove nadležnosti, a od Ministarstva pravde o diskriminaciji u oblasti bračnih i porodičnih odnosa. Ministarstvo pravde je u svom mišljenju navelo da je, zbog problema koji se mogu pojaviti u primjeni Porodičnog Zakona i predloženog Člana u Nacrtu Zakona, najbolje rješenje Član 15 važećeg Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

08. avgusta je na sajtu Ministarstva za ljudska i manjinska prava objavljen Javni poziv za učešće na javnoj raspravi o Nacrtu zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, kao i sam tekst

Nacrta Zakona, u kome su uvršćene sugestije Ministarstva pravde i drugih ministarstava. Javna rasprava je trajala do 30. septembra. Pisane Komentare smo poslali 16. septembra, a iste i izložili na centralnoj javnoj raspravi, održanoj 25. septembra u Podgorici. Naši Komentari su se ticali: definisanja pojedinih izraza (Član 4); bolje formulacije zabrane diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi, kao i informacijama (Član 7 Stav 1 i Stav 2.2); preciznije definisanje zabrane diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pružanja podrške za život u zajednici (Član 13, Tačka 4); definisanja dodatnih oblika diskriminacije u oblasti privatnosti, profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja, i socijalne i dječije zaštite i adekvatnog životnog standarda (Član 15, 18 i 20); propisivanja mogućnosti da lice (u potpunosti ili djelimično) lišeno poslovne sposobnosti može pokrenuti sudski postupak za zaštitu od diskriminacije (Član 24). Posebna pažnja je posvećena potrebi: adekvatnog definisanja zabrane različitih oblika diskriminacije u oblasti bračnih i porodičnih odnosa (Član 16), definisanja oblika diskriminacije za koje će se izreći strožije sankcije (dodati novi Član poslije Člana 23), potpunog prebacivanja tereta dokazivanja na tuženog/nu u parničnom postupku (dodati novi Član poslije Člana 24), kao i adekvatnom regulisanju kaznenih odredbi. 30. septembra nam je dostavljen Izvještaj sa javne rasprave a sjednica Radne grupe održana je 02. oktobra.

S obzirom da je na sjednici 02. oktobra nije prisustvovala predstavnicima Ministarstva pravde, Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja (Direktorat za socijalno staranje), u čijoj su nadležnosti većina članova na koje su pristigli komentari dogovoreno je da se održi još jedna sjednica Radne grupe. Što se tiče komentara UMHCG-a koji su se odnosili na diskriminaciju u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma je kazao da će biti dodatno razmatrano. Predlozi UMHCG-a za definisanje pojedinih oblika diskriminacije u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja (provjera psihofizičkih sposobnosti pri profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju, drugačiji nepovoljniji uslovi rada i zapošljavanja, manja naknada za rad iste vrijednosti) nisu prihvaćeni od strane ZZZCG-a i predstavnika direktorata za zapošljavanje Ministarstva rada i socijalnog staranja. Posljednja sjednica Radne grupe je održana 05. oktobra i na njoj je, od svih predloga UMHCG-a koji su bili u nadležnosti Ministarstva pravde usvojen predlog u vezi definisanja oblika diskriminacije po osnovu invaliditeta za koje se izriču strožije sankcije, za prebacivanje tereta dokazivanja na tuženog/nu u parničnom postupku je predstavnicima ovog Ministarstva kazala da će se taj predlog dodatno razmotriti. Od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja (predstavnicima Direktorata za socijalno staranje) usvojen je komentar koji se ticao preciznijeg definisanja diskriminacije u oblasti samostalnog života i života u zajednici, ali ne i predlog za definisanje dodatnog oblika diskriminacije u oblasti socijalne i dječije zaštite i adekvatnog životnog standarda.

Program za međunarodnu saradnju:

Sastanci sa predstavnicima Delegacije EU

Predstavnicima UMHCG su u toku godine imali nekoliko sastanaka sa predstavnicima DEU i tom prilikom smo razgovarali o različitim temama, aktivnostima i inicijativama UMHCG u cilju unapređenja položaja osoba invaliditetom, a prije svega definisanja zakonskih normi koje smo predlagali na različite zakone. Takođe smo imali sastanak i sa predstavnicom Direktorata za proširenje EU gospođom Katjom De Sadeeler, zatim sa šefom Odjeljenja za Crnu Goru u Generalnom direktoratu Evropske komisije za proširenje Dirkom Langeoma, sa gospodinom Niels Muiznieks-om, Komesarom Savjeta Evrope za ljudska prava. Nakon posjete Crnoj Gori, gospodin Mužnieks je objasnio izvještaj čije najznačajnije djelove možete pročitati ovdje: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/686-izvje%C5%A1taj-komesara-za-ljudska-prava-savjeta-evrope-o-ljudskim-pravima-osoba-s-invaliditetom>

Sastanak sa evropskim ekspertima u oblasti ljudskih prava

10. 04. Miroslava-Mima Ivanović je ispred UMHCG-a učestvovala na sastanku predstavnika NVO-a sa evropskim ekspertima iz oblasti ljudskih prava održanom u EU Info centru. Cilj ovog

sastanka je bio da evropski eksperti od NVO-a dobiju informacije o poštovanju ljudskih prava i slučajevima diskriminacije u Crnoj Gori kako bi sastavili izvještaj za EU. Naša predstavica je govorila o sudskom postupku za zaštitu od diskriminacije kojeg je pokrenula protiv Skupštine Crne Gore, a eksperti su se posebno zainteresovali za neaktivnost Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u tom slučaju. Takođe je istakla problem nepristupačnosti, nenamjensko trošenje sredstava Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom i još uvijek nedonešene podzakonske akte Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, bez kojih se servisi podrške ne mogu finansirati iz budžetskih sredstava, već samo preko projekata NVO-a. Navela je da zbog navedenih barijera osobe sa invaliditetom ne mogu ostvariti osnovna ljudska prava, npr. kada žele pokrenuti postupak za zaštitu od diskriminacije, ne mogu ući u sudove i da su i u tim institucijama diskriminisane, žene sa invaliditetom koje su žrtve nasilja često ne mogu ni da izađu iz svojih kuća, a kamoli da imaju pristup službama koje im mogu pružiti podršku.

Sastanak sa TAIEX ekspertima u oblasti elektronskih komunikacija

Sredinom oktobra mjeseca Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović su ispred UMHCG-a prisustvovali sastanku sa TAIEX ekspertima u oblastima elektronske komunikacije. TAIEX eksperti iz Slovenije su nas izvijestili o njihovom uvidu u našu pravnu regulativu, koja je ocijenjena kao kvalitetna, a najviše je bilo riječi o njenoj primjeni u praksi i uticaju OOSI na donošenje i implementaciju dokumenta u ovoj oblasti. Na sastanku su istaknuti problemi, kao što je nepostojanje stalnih izvora finansiranja koje onemogućavaju OOSI da adekvatno djeluju kako u oblasti elektronskih komunikacija, tako i u drugim oblastima. TAIEX eksperti su izrazili izuzetnu spremnost za pružanje podrške i pomoći ukoliko nam je potrebna.

Konferencija Zero Projekta u Beču

Od 26 do 28 februara, Marina Vujačić je u ime UMHCG boravila na konferenciji Zero projekta u Beču. Na konferenciji u Beču je prisustvovalo 470 predstavnika institucija i organizacija koje su nominovale projekte iz oko 150 zemalja svijeta. Naš projekat dostupnog prevoza je prošao među 54 inovativne prakse i objavljen je u izvještaju koji je objavila ova organizacija. Marina je 28. imala i prezentaciju koja se odnosi na ovaj projekat UMHCG. Inače smo jedina organizacija koja je iz Crne Gore izabrana sa svojim projektom. Dobili smo i sertifikat, kao priznanje za projekat. Ovo nam je posebno važno s obzirom da u CG ne postoji pristupačan prevoz. I u 2014. smo pozvani da dostavimo svoju inovativnu praksu ili politiku u oblasti samostalnog života i političkog učešća OSI, što smo i uradili 30. Jula upravo sa aktivnostima koje smo u protekloj godini samostalno i jedan dio aktivnosti u saradnji sa Savezom slijepih i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava radili po pitanju samostalnog i tajnog glasanja. Međutim, predlog inovativne prakse za 2014. nije izabran među finalistima, ali smo pozvani da prisustvujemo konferenciji koja će se u februaru održati u Beču.

Nastavili smo sa redovnim sastancima i konsultacijama u okviru Ana Lind Fondacije.

Evropska omladinska fondacija - European Youth Foundation

Krajem maja smo dovršili prevod Godišnjeg izvještaja o aktivnostima za prošlu godinu i podnijeli prijavu za članstvo na sajt Evropske omladinske fondacije (European Youth Foundation) da bi stekli pravo na prijavljivanje za pilot aktivnost.

Evropa za građane

U periodu od 2-3 juna Marijeta Mojašević je u Sarajevu prisustvovala forumu Evropa za građane (Europe for citizens). Cilj foruma je da se ponudi platforma za sklapanje partnerstava i razvoj projektnih ideja. Učesnici foruma – 45 predstavnika organizacija civilnog društva i lokalnih organa vlasti iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske Slovenije, Makedonije i Crne Gore, Austrije, dobili su prostor i vrijeme za kreativno oblikovanje projektnih ideja sa potencijalnim partnerima u cilju prijave na buduće pozive u okviru Programa. UMHCG je našlo nekoliko potencijalnih partnera za aktivnosti u ovom programu.

Saradnja sa lokalnim partnerima

Okrugli sto „Inspekcijski organi i zaštita od diskriminacije“

Centar za antidiskriminaciju Ekvista je 26. novembra organizovao okrugli sto na temu „Inspekcijski organi i zaštita od diskriminacije“, na kome je između ostalog izvršna direktorica UMHCG-a Marina Vujačić predstavila rezultate istraživanja kojeg je radila u okviru projekta. Ispred UMHCG-a okruglom stolu su prisustvovali i Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović. Rezultati istraživanja su pokazali da inspektori skoro i da ne preduzimaju nikakve aktivnosti na polju zaštite od diskriminacije (samo njih troje je navelo da nadziru sprovođenje Zakona o zabrani diskriminacije, a svega njih petoro vodi evidencije u skladu sa Zakonom).

Saradnja sa SSŠ Sergije Stanić u Podgorici

Na poziv Srednje stručne škole Sergije Stanić iz Podgorice drugu godinu za redom treneri/ice UMHCG-a volonterski drže časove o inkluzivnom obrazovanju. Časovi su održani 12. i 20. februara za učenike I razreda. Nekim časovima su prisustvovali i nastavnici. Treneri su govorili o svojim problemima, gdje i kako je tekao proces njihovog obrazovanja, kako posmatraju i kako se odnose prema svom invaliditetu. Objasnjavali su učenicima termine kao što su: posebne potrebe, invaliditet, hendikep, smetnje u razvoju. Treneri su bili Marina Vujačić, Miroslava Mima Ivanović i Milenko Vojičić.

18.03.2014 god. ispred UMHCG-a Sandra Nedović je učestvovala u fokus grupi koju je organizovala Srednja stručna škola "Sergej Stanić" u saradnji sa Forum MNE. Naša predstavica je tom prilikom iznijela konkretne stavove Udruženja o inkluzivnom obrazovanju, koje se u Crnoj Gori sprovodi već više godina i uprkos tome još uvijek nijesu stvoreni uslovi za ravnopravan položaj i tretman osoba sa invaliditetom.

Konferencija o samostalnom životu u Sarajevu

U isto vrijeme kada je Marina Vujačić boravila u Briselu, Milenko Vojičić i Marijeta Mojašević su prisustvovali konferenciji o samostalnom životu osoba s invaliditetom na regionu Balkana i Turske koju je organizovao IC Lotos iz Tuzle. Na konferenciji su između ostalog predstavljeni rezultati Studije o personalnoj asistenciji.

Radionica za Udruženje mladih sa hendikepom Nikšića

U petak 27 juna Marina Vujačić je održala četvorosatnu radionicu sa studentima i učenicima s invaliditetom iz Nikšića. Na radionici je bilo riječi o obrazovanju mladih s invaliditetom, radu Studentske savjetodavne kancelarije UMHCG-a, podršci koju pružamo u oblasti obrazovanja, pristupu prema studentima s invaliditetom i primjerima iz prakse. Takođe je predstavljen portal udruženja i predstavljene mogućnosti koje pruža portal mladima s invaliditetom. Radionica je bila više interaktivna nego jednosmjerna, jer je upravo to Marina postavila za cilj.

Marina je prethodno sastavila 3 vrste upitnika koje će distribuirati UMHNK u okviru projekta čiji su sastavni dio i radionice.

11. i 12. Septembra je Marina na poziv UMHNKa održala i radionice sa studentima bez invaliditeta, kao nastavnim i administrativnim osobljem sa Filozofskog fakulteta.

U decembru mjesecu su i Milenko Vojičić i Marina Vujačić, imali 3 radionice sa predstavnicima Opštine Nikšić u sklopu projekta: "Edukacija službenika iz lokalne samouprave o temama iz oblasti invalidnosti", kojeg sprovodi UMHNK.

Radionica za srednjoškolce i studente iz Crno Gore, Srbije, BiH, Hrvatske, Kosova i Albanije

Marina Vujačić je u avgustu mjesecu održala dvosatnu radionicu o pravima mladih s invaliditetom za srednjoškolce i studente, članove Crnogorsko-američkog udruženja mladih alumnista. Radionica je organizovana u kampovima na Plavskom jezeru, a mladi učesnici su bili jako inspirisani i zainteresovani za pitanja i komentare.

Prezentacija za časopis Medical

U junu mjesecu nas je kontaktirala urednica časopisa Medical i ponudila nam saradnju, uz objašnjenje da u ovom časopisu postoji rubrika u kojoj predstavljaju nevladin sektor. Saradnja je ostvarena i u najnovijem broju ovog časopisa, koji je u prodaji izašao u julu mjesecu, predstavljeni su profil i aktivnosti UMHCG-a.

Konferencija o selektivnim abortusima

Miroslava-Mima Ivanović je ispred UMHCG-a 16. septembra prisustvovala konferenciji o selektivnim abortusima, koju je organizovao Hrišćanski pokret u Crnoj Gori. Na konferenciji je najveći akcenat stavljen na selektivne abortuse zbog pola djeteta, ali je skrenuta pažnja na problem selektivnih abortusa uopšte. Naša predstavница je istakla problem selektivnih abortusa zbog invaliditeta djeteta, koji su i Zakonom o uslovima i postupku za prekid trudnoće dozvoljeni do 32. nedjelje trudnoće. Legalizovanjem ovih abortusa, i to u kasnoj trudnoći, pokazuje stav društva, koje ne želi osobe s invaliditetom i od žena očekuje da takvu trudnoću prekine.

Protest novinara

UMHCG je podržao protest novinara koji je organizovan 23 januara ispred Vlade Crne Gore zbog nerasvijetljenih slučajeva napada na novinare i medijske kuće.

Odluka o formiranju Savjeta za razvoj NVO

Na poziv Kancelarije za saradnju sa NVO 30. maja smo predali kandidaturu za Marinu Vujačić za članstvo u ovom Savjetu u oblasti zaštite i promocije ljudskih prava. Vlada Crne Gore je u julu mjesecu donijela Odluku o obrazovanju Savjeta za razvoj NVO i Marina Vujačić je postala član ovog tijela.

15. septembra održana je konstitutivna sjednica Savjeta (a do kraja godine još 2 sjednice) na kojem su članovi pored izbora zamjenika/ce Predsjednice Savjet Ministarke bez portfelja Marije Vučinović razmatrali i Analizu institucionalnog okvira za vršenje poslova u vezi sa razvojem NVO. Ovaj dokument, iako je bilo planirano da se već na prvoj sljedećoj sjednici proslijedi Vladi uz preporuku za usvajanje je nakon komentara i inicijative članova Savjeta ispred NVO vraćen na doradu, nakon čega je održan i sastanak zainteresovanih članova Savjeta sa članovima Radne grupe za izradu Analize, na kojem je prisustvovala i Marina Vujačić. Na sjednici je i pokrenuto pitanje raspodjele sredstava Komisije od igara na sreću i upućena preporuka da se Konkurs raspiše u što kraćem roku, a rasprava o raspodjeli nastavljena na sjednici u decembru. Marina Vujačić je kritikovala raspodjelu posebno dio koji se odnosi na preusmjeravanje sredstava iz oblasti zadovoljavanja potreba lica s invaliditetom i socijalne zaštite i humanitarnih djelatnosti u oblasti kulture i tehničke kulture i sporta i to u iznosima od 4,250 i 4,500€. UMHCG je u kategoriji B budžet smanjen preko 25.000€ od potraživanog. Inače, u skladu sa Uredbom Komisija može preusmjeriti sredstva u slučaju nedovoljnog broja kvalitetnih projekata, što je posebno problematično upravo u ovoj situaciji.

23. septembra je održan Okrugli sto na temu: Razvoj NVO, stanje i perspektive, a 24. i 25. Septembra je održana i dvodnevna radionica za članove Savjeta na kojoj su treneri bili eksperti u oblasti djelovanja NVO, Dragan Golubović iz Srbije i Igor Vidačak iz Hrvatske. Radionica je značajno doprinijela u formulisanju i razjašnjenju uloge Savjeta, kao i njegovog budućeg djelovanja. Na sva tri događaja ispred UMHCG je prisustvovala Marina Vujačić.

Sastanak Sektorskog monitoring odbora

Na poziv Ministarstva rada i socijalnog staranja za imenovanje člana/ice i njegove stalne zamjene Sektorskog monitoring odbora za Operativni program Razvoj ljudskih resursa 2012-2013 u Crnoj Gori ispred UMHCG su imenovani Marina Vujačić i Velibor Bošković. Prvi sastanak održan je u decembru, a njem su korpesjedavali rukovodilac Operativne strukture za IPA IV komponentu Vladimir Radovanić (MRS) i šef Odjeljenja za spoljnu politiku, politiku susjedstva, proširenja i IPA-e u Generalnom direktoratu za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju Evropske komisije Tomas Bender. Zadatak SMO je da prati i vrši nadzor nad sprovođenjem Operativnog programa razvoja ljudskih resursa (način i vrijeme sprovođenja procedura prilikom konkursa, raspodjele sredstava i vršenja monitoringa prilikom realizacije projekata).

Javna rasprava o Nacrtu Akcionog plana za prilagođavanje objekata u vlasništvu Glavnog grada

U staroj zgradi Vlade Crne Gore je 14. marta održana javna rasprava o Nacrtu Akcionog plana za prilagođavanje objekata u vlasništvu Glavnog grada, kojoj je ispred UMHCG-a prisustvovala

Miroslava-Mima Ivanović. Ona je istakla da je u svim objektima, bez obzira da li je u njima smještena jedna ili više službi Glavnog Grada, predviđena samo jedna kancelarija za prilagođavanje licima sa invaliditetom, čime će doći do segregacije i diskriminacije OSI. Takođe, navela je da je samo u KIC-u "Budo Tomović" predviđeno postavljanje taktilnih obilježja duž svih hodnika u objektu, dok je kod drugih objekata njihovo postavljanje predviđeno samo do nekoliko odredišta, među kojima nije pristupačan WC, iako je to izričito propisano Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom. Skrenuta je pažnja da se u nekoliko objekata za savladavanje visinskih razlika predviđa postavljanje kose platforme, bez predhodne analize da li je moguće instalirati lift, kao boljeg i funkcionalnijeg elementa pristupačnosti. Data je i ocjena da su predviđena velika sredstva za realizaciju Akcionog plana, ali u tekstu istog nije obrazložena razlika u koštanju elemenata pristupačnosti kod različitih objekata. Ovi komentari su i u pisanom obliku, putem maila, dostavljeni Sekretarijatu za socijalno staranje u okviru koga je oformljena Radna grupa za izradu ovog dokumenta.

Javna rasprava o Nacrtu odluke o osnivanju Savjeta za pitanja mladih Glavnog grada Podgorice

Marina Vujačić i Miroslava-Mima Ivanović su na Javnoj raspravi održanoj 3. decembra dale komentare na Nacrt odluke o osnivanju Savjeta za pitanja mladih Glavnog grada. Ovom prilikom je Marina Vujačić istakla i diskriminacije koju osobe s invaliditetom preživljavaju u organizovanju događaja Glavnog grada, podstaknuta činjenicom da se ova Javna rasprava održava u biblioteci „Radosav Ljumović” u kojoj osobe sa invaliditetom ulaze na sporedni ulaz i uz pomoć hidraulične platforme koja je naopako postavljena.

Radna grupa za izmjene i dopune Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata

U julu mjesecu je Ministarstvo održivog razvoja i turizma raspisalo Javni poziv za predlaganje kandidata NVO za članstvo u Radnoj grupi za izmjene i dopune Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata. Za člana RG UMHCG je predložio Milenka Vojičića, koji je i izabran od strane Ministarstva. Radna grupa je 31 jula održala prvi sastanak na kom je Milenko dobio informaciju o planovima izmjena.

22. jula su Marina Vujačić i Milenko Vojičić održali sastanak sa Generalnim direktorom direktorata za građevinstvo i njegovim saradnicima i tim povodom dogovorili da u septembru mjesecu zajednički definišemo aktivnosti od oktobra do kraja godine, kao i za narednu godinu, kako bi ovo Ministarstvo predvidjelo i potrebna sredstva u budžetu. U oktobru je održan dogovoreni sastanak.

U septembru je održana konstitutivna sjednica Radne grupe i jedna sjednica podgrupe, nakon koje je član ove RG Milenko Vojičić poslao svoje komentare na zakon.

Od oktobra do decembra mjeseca u organizaciji Ministarstva održivog razvoja i turizma, a uz podršku Misije OEBSa u Crnoj Gori i Zajednice Opština održane su radionice sa ciljem promocije i pravljenja akcionih planova prilagođavanja objekata od strane lokalnih samouprava. Na radionici u Beranama su ispred UMHCG prisustvovali Marina Vujačić i Milenko Vojičić, a na radionicama u Mojkovcu, Podgorici, Žabljaku i Budvi je učestvovao Milenko Vojičić, dok je na radionici u Tivtu ispred UMHCG-a prisustvovala Miroslava-Mima Ivanović. Iako su održane u navedenim gradovima na radionicama su prisustvovali predstavnici svih 22 opštine

Učešće u konsultacijama, Amandmani na Zakone i sl.

U proteklom periodu, tačnije martu mjesecu učestvovali smo u konsultacijama prilikom izrade više dokumenata na lokalnom i nacionalnom nivou.

UMHCG se uključio i u raspravu i konsultacije povodom izrade **Akcionog plana za mlade Glavnog grada**. Prpratni tekst kao i komentare koje smo dostavili u pisanoj formi i usmeno izložili na javnoj raspravi možete pogledati na linku. <http://umhcg.com/komentari-umhcg-a-na-nacrt-plana-akcije-za-mlade-glavnog-grada-2014-2019/> UMHCG je AP ocijenio kao nekvalitetan i neozbiljan. Nakon javne rasprave smo dobili izvještaj sa javne rasprave od Glavnog grada u kojem smo mogli vidjeti da je veći dio naših konkretnih komentara usvojen,

međutim time se samo postiglo unapređenje postojećeg teksta, ali ne i suštinske izmjene s obzirom da je naš stav bio da je neophodno pristupiti izradi novog dokumenta kako bi se popravio njegov kvalitet.

Komentare smo izložili usmeno i dostavili u pisanoj formi i na **Akcioni plan prilagođavanja objekata Glavnog grada**, a iste možete vidjeti na linku: <http://umhcg.com/komentari-umhcg-a-na-akcioni-plan-prilagodavanja-objekata-u-javnoj-upotrebi-u-vlasnistvu-glavnog-grada/> Iste smo kasnije dostavili i odborniku Aleksu Bečiću (SNP) koji nas je konsultovao prije sjednice Skupštine Glavnog grada.

Radna grupa za pisanje Informacije za 2013. g. i izradu akcionog plana za sprovođenje Strategije za integraciju OSI

U ime UMHCG-a predložili smo Marinu Vujačić za članicu radne grupe za izradu Akcionog plana za sprovođenje Strategije za integraciju OSI. Nakon selekcije i dobijene podrške od strane 17 nevladinih organizacija, Marina Vujačić je izabrana da u narednom periodu bude članica ove radne grupe. 31. januara je održan i prvi sastanak RG i postignut dogovor o aktivnostima i rokovima za dostavljanje informacija Ministarstvu koje se tiče Informacije o sprovođenju AP za 2013. godinu kao i predloženih mjera za AP za period 2014-2015. godine.

Marina je u protekolom periodu pisala dio koji se tiče izvještaja o aktivnostima UMHCG i drugih organizacija, čije su joj aktivnosti bile dostupne, a sprovedene su u 2013.g. Takođe je predložila mjere koje će se definisati u AP za 2014. i 2015. godinu. Rad u Radnoj grupi je obilježila nespремnost pojedinih državnih organa na saradnju, konstruktivan i temeljan rad, posebno u dijelu koji se tiče poštovanja metodologije pisanja Informacije i Akcionog plana. Radna grupa je podržala samo dva sastanka i to je drugi održan na insistiranje Izvršne direktorice UMHCG, a prije održavanja sjednice Savjeta za brigu o OSI. Jedino su sve mjere koje je UMHCG predložio prihvaćene u oblasti obrazovanja.

Amandmani na Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika

Početkom februara pripremali smo amandmane na predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika, koji su 10. februara preuzeti od strane grupe poslanika: Džavida Šabovića iz SDP-a, Snežane Jonice iz SNP-a, Jelisave Kalezić iz DF-a i Ditana Abazovića i Srdjana Perića iz Pozitivne CG i Andrije Popovića iz Liberalne partije. Amandmani se tiču: obezbjeđivanja obavještenja o mjestu i vremenu održavanja izbora i u dostupnom formatu za lica sa invaliditetom; propisivanja obavezne pristupačnosti biračkih mjesta; propisivanja obaveznog prevoda na znakovni jezik emisija o sučeljavanju na RTCG; i propisivanja obaveze biračkog odbora da na zahtjev lica sa invaliditetom pruži neophodnu podršku (dostupan prevoz i organizacija dolaska) za glasanje na biračkom mjestu. Radi obrazlaganja amandmana, sjednici Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu, je ispred UMHCG-a prisustvovala Miroslava-Mima Ivanović. Tri amandmana su jednoglasno usvojeni, dok je četvrti amandman koji se tiče obaveze biračkog odbora da pruži podršku za dolazak na biračko mjesto podržan uz jedan uzdržan glas. Na plenumu su amandman jedan i tri usvojeni (obavještenja o dostupnom formatu i prevod emisija sučeljavanja na znakovni jezik), dok preostala dva amandmana nijesu. Povodom neusvajanja amandmana obratili smo se i poslanicima vladajuće partije - DPS i pozvali ih na odgovornost, odnosno ispravljanje ove diskriminatorne norme. Međutim, ni od njih nijesmo dobili odgovor.

Iako je u posljednjem razgovoru sa Predsjednikom Skupštine Crne Gore pred održavanje martovskog zasijedanja Skupštine na kome se raspravljalo o novom Predlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika, Savjetnica za vladavinu prava i Evropske integracije Delegacije EU, g-đa Barbara Rotovnik dobila izričito obećanje da će se naša dva, prvobitno neusvojena, amandmana naći u tekstu novog Predloga Zakona, to se nije desilo.

Inicijativa Ustavnom sudu Crne Gore

14. maja smo Ustavnom sudu Crne Gore uputili Inicijativu za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti odredbe Člana 26 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i

poslanika. U obrazloženju Inicijative smo naveli da sporna odredba ne samo da je u suprotnosti sa principima javnog poretka (socijalna pravda, tolerancija i poštovanje ljudskih prava) proklamovanih Ustavom Crne Gore i imperativom pristupačnosti biračkih mjesta propisanog Članom 29 Konvencije UN-a o pravima osoba sa invaliditetom, već je i nemoguća. Naime, „vođenje računa” je psihička (umna) radnja, čije se izvršenje ne može utvrditi, pa samim tim ni izreći sankcija za kršenje pravne norme. Takođe, „olakšati pristup”, u pravom značenju te sintagme, ne može preduzeti Opštinska izborna komisija, već Birački odbor na dan izbora.

Učešće na raspravi Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o uzimanju i presađivanja ljudskih organa u svrhu liječenja

Miroslava-Mima Ivanović je 02. juna prisustvovala sjednici Zakonodavnog odbora Skupštine Crne Gore na kojoj se raspravljalo o Predlogu Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja. Mima je istakla omalovažavajući odnos prema licima sa invaliditetom i u ovom Zakonu, koji se ogleda u tome da su, prije svega, osobe sa intelektualnim ili mentalnim invaliditetom, ali često i osobe sa velikim stepenom fizičkog ili senzornog invaliditeta, svedene na predmet prava, jer se raspolaganje njihovim pravima prebacuje na druga lica: staraoce. Tako se ovim Zakonom lica bez poslovne sposobnosti u potpunosti onemogućavaju da raspoložu svojim tijelom, već je to pravo dato njihovim staraocima, čime se i tijelo ovih lica svodi na status stvari. Nažalost, iako su saslušali stav UMHCG-a, članovi Zakonodavnog odbora nisu dali nikakav komentar na izloženo.

Ovaj Predlog Zakona nije usvojen u Skupštini, tako da ćemo moći i u narednom periodu uticati na regulisanje prava na raspolaganje sopstvenim tijelom lica sa invaliditetom.

Komentari UMHCG-a na izvještaj CG o napretku ka proširenju

Evropska regionalna mreža organizacija civilnog društva " SOLIDAR" i ove godine pozvana je od strane EK da pruži svoj doprinos izvještaju o napretku Crne Gore ka proširenju za 2014 godinu. Njihov partner u Crnoj Gori, SOS telefon Podgorica pozvao je UMHCG da da svoje komentare na prošlogodišnji napredak naše države ka EU. Podsjetimo, da smo i prošle godine takođe uputili naše komentare mreži " SOLIDAR", povodom ranijeg izvještaja o napretku Crne Gore.

Inicijalni izvještaj o sprovođenju Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom

Vlada je na sjednici od 10. januara usvojila Inicijalni izvještaj o sprovođenju konvenciju, bez uvažavanja osnovnih sugestija i primjedbi UMHCG. Kvalitet izvještavanja, i vjerodostojnost informacija su po našem mišljenju na jako niskom nivou.

Komentari na Nacrt Pravilnika o standardima usluga za smještaj u ustanovu

Članica Radne grupe za izradu ovog Pravilnika nas je kontaktirala sa ciljem da dostavimo naše komentare na radnu verziju teksta. Većina komentara se odnosila na terminološke ispravke, odnosno potrebu da se korektno definišu pojedini termini u skladu sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima. Pored toga, postoji ključni i veliki sistemski problem u kojem se ne razdvajaju osobe sa intelektualnim invaliditetom od osoba sa mentalnim oboljenjima.

Naime Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom razlikuje osobe sa mentalnim i intelektualnim oštećenjima, i ne samo Konvencija nego i praksa. Međutim, kod nas se već godinama ovi termini izjednačavaju i to ne samo prilikom definisanja, već, čini nam, se i da država ima isti pristup prema osobama sa intelektualnim invaliditetom i osobama sa mentalnim oboljenjima.

Komentari na Pravilnik o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava na MOP, njegu i pomoć drugog lica i ličnu invalidninu

Član Radne grupe za izradu ovog Pravilnika Goran Macanović nam je prije sjednice Radne grupe uputio tekst Nacrta Pravilnika koji je izradilo Ministarstvo rada i socijalnog staranja. U Nacrtu Pravilnika se nalazi spisak "tjelesnih oštećenja" sa procentom oštećenja kao indikacijama za ostvarivanje ovih prava. Međutim Nacrt Pravilnika sadrži ogromne propuste i u njemu je očigledna namjera da se isključe mnogobrojne kategorije osoba s invaliditetom i da im se time uskrati mogućnost ostvarivanja ovog prava, kao i da se diskriminišu slične dijagnoze sa približnim ili skoro istim procentom oštećenja. Ukoliko bi ovakav Pravilnik bio usvojen mnoge

osobe s invaliditetom, i kategorije osoba s invaliditetom bi i među sobom bile diskriminisane. Prilikom izrade ovog Pravilnika nije čak ni konsultovana jedinstvena lista tjelesnih oštećenja koja će biti sastavni dio Pravilnika.

Radna grupa za izradu programa zapošljavanja i socijalne reforme

UMHCG je za člana ove radne grupe pri Ministarstvu rada i socijalnog staranja predložilo Velibora Boškovića. Nakon sprovedene procedure i sedam organizacija koje su podržale našeg kandidata, on je izabran da u ime UMHCG-a bude član ove radne grupe. Ministarstvu rada i socijalnog staranja smo poslali naše komentare i obrazloženja na predložene izazove. Kako najveći broj naših sugestija nije bio usvojen, UMHCG je zajedno sa Savezom slijepih i Savezom "Naša inicijativa", zatražilo dodatni rok za rad na ovom dokumentu i tom prilikom poslali naše komentare od kojih je u finalnom nacrtu najveći dio i usvojen. Komentari su se odnosili na pristupačnost, probleme u zapošljavanju i nenamjenskom trošenju sredstava iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje, kao i problemima iz oblasti socijalne zaštite.

Javna rasprava o radnoj verziji Zakona o mladima

23. aprila je Uprava za mlade i sport u multimedijalnoj Sali KIC-A "Budo Tomović" održala javnu raspravu o radnoj verziji Zakona o mladima kojoj su ispred UMHCG-a prisustvovali Velibor Bošković i Miroslava-Mima Ivanović. S obzirom da se multimedijalna sala nalazi na spratu do koga vode samo stepenice Mima je bila diskriminisana, te će zbog toga pokrenuti sudski postupak. U diskusiji naši predstavnici su naveli niz nedostataka radne verzije Zakona, a neki od njih su: model milosrđa prema mladima sa invaliditetom; diskriminacija mladih sa invaliditetom, a posebno mladih sa intelektualnim i senzornim invaliditetom; nepropisivanje izjednačavanja mogućnosti ni kao cilja Zakona, ni kao javnog interesa; ustanovljavanje prevelikog broja institucija sa sličnim ili čak istim nadležnostima; ne propisivanje afirmativnih akcija i dodatnih garancija poštovanja prava mladih i postizanja njihove ravnopravnosti.

09. maja su komentari istaknuti na javnoj raspravi dostavljeni i u pisanoj formi Upravi za mlade i sport.

Javna rasprava i komentari na Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama o rodnoj ravnopravnosti

Miroslava-Mima Ivanović je ispred UMHCG-a 17. septembra prisustvovala javnoj raspravi o Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti, i tom prilikom istakla da posebnu pažnju treba posvetiti garanciji rodne ravnopravnosti žena iz marginalizovanih grupa. U tom smislu, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava su poslani i pisani komentari koji su se ticali obaveznog uključivanja rodne ravnopravnosti žena iz marginalizovanih grupa (višestruko diskriminisanih žena) u: opšte i posebne mjere za postizanje rodne ravnopravnosti, nadležnosti odgovornih institucija, postupke za zaštitu od diskriminacije po osnovu pola itd. Takođe, predložili smo da se statistički podaci i informacije izražavaju, osim po polu, i po drugim osnovama po kojima se može vršiti diskriminacija, kako bi se omogućio uvid u status žena iz marginalizovanih grupa i uticaj višestrukog diskriminacije na njihov položaj u društvu.

Komentari na radnu verziju Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju

Krajem novembra smo Ministarstvu zdravlja uputili komentare na radnu verziju Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju. Komentari su se u najvećoj mjeri ticali: adekvatnog definisanja pojma lica sa invaliditetom, nediskriminacije po osnovu vrste invaliditeta u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, propisivanje prava na pratioca kako u ustanovama za specijalnu rehabilitaciju, tako i u bolnicama, propisivanja da lica sa 50% invaliditeta imaju pravo na zdravstvenu zaštitu iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja (umjesto 70% propisanih u radnoj verziji Zakona). Navedenim komentarima bi se izbjegla diskriminacija po osnovu vrste invaliditeta, godina starosti, i proširio bi se broj osoba sa invaliditetom koje imaju pravo na zdravstvenu zaštitu iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja.

Panel "značaj ICT u procesu Evropskih integracija Crne Gore"

Miroslava-Mima Ivanović je 16. aprila ispred UMHCG-a u EU Info centru prisustvovala panelu "Značaj ICT-a u evropskim integracijama Crne Gore" koga je organizovalo Ministarstvo za informaciono društvo. U diskusiji Mima je istakla važnost ICT-a za funkcionisanje i samostalan život osoba sa oštećenjem vida, ali s druge strane nemogućnošću ovih lica da se čak i informatički opismene u školama ili pohađanjem kurseva, jer na računarima na kojim se odvija nastava ne postoje govorni program. Istakla je i problem nepristupačnosti mnogih sajtova, te naglasila da se mora više raditi na pristupačnosti i dostupnosti ICT-a osobama sa oštećenjem vida.

Anketa interesnih organizacija u Crnoj Gori, Makedoniji i Srbiji

Učestvovali smo u istraživanju čiji je cilj da se dobiju podaci interesnih grupa i organizacija civilnog društva u tri balkanske zemlje – Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji o aktivnostima organizacija civilnog društva u ovih zemalja, kao i efektima koje ima pristupni proces Evropskoj uniji na predstavljanje interesa u nacionalnoj politici.

Izrada komunikacionog plana UMHCGa

Sandra Nedović i Marijeta Mojašević bile su učesnice dvodnevnog treninga (27-29 jun) na temu "Odnosi s javnošću i izrada komunikacionog plana", koji je održan u hotelu "Residence" u Miločeru, a u organizaciji "TACSO"-a. Na treningu je bilo 30 učesnika iz različitih NVO-a iz Crne Gore. Učesnici treninga su dobili zadatak da urade Komunikacioni plan svoje organizacije, a prezentacija komunikacionih planova organizacija je zakazana za 12.jul.

12 jula održan je drugi modul treninga "Odnosi s javnošću i izrada komunikacionog plana" kojem su prisustvovala Sandra Nedović i Marijeta Mojašević i tom prilikom su prezentovale Komunikacioni plan Udruženja. Tom prilikom je od strane trenera pohvaljen Komunikacioni plan udruženja kao jedan od boljih, ali je isti potrebno još malo doraditi, što je nakon sugestija trenera i učinjeno.

Ljuljaške za djecu s invaliditetom

UMHCG je na svojoj fejsbuk stranici u martu mjesecu objavio fotografiju sa pristupačnim ljuljaškama za djecu s invaliditetom. nakon toga je PR Ministarstva rada i socijalnog staranja Marija Jovović pokrenula inicijativu da se ovakve ljuljaške postave i u Crnoj Gori. Nakon nepuna dva mjeseca su dvije takve ljuljaške instalirane u parku Dvorca Kralja Nikole na Kruševcu. Međutim, nedjelju dana nakon toga neko je ošteti ljuljaške i pokrao materijal. UMHCG je ovaj slučaj prijavio policiji i tim povodom dao izjavu za Pink M.

Inače smo u novoj fazi kampanje "Budi odgovoran" u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja kandidovali predlog za instalaciju i ugradnju ljuljaški i vrteški za djecu s invaliditetom u parkovima i dvorištima Dnevnih centara. Međutim, građani glasanjem odlučuju o tome koji će predlozi biti podržani finansijski kroz projekat.

Primjena Opcionog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

Velibor Bošković je 15-tog i 16-tog septembra prisustvovao dvodnevnoj radionici u Budvi koju su organizovali Međunarodna mreža o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ESCR-Net), Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) i Akcija za ljudska prava (HRA) o primjeni Opcionog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (OP-ICESCR) u Crnoj Gori. Na radionici je dogovoreno da učesnici pošalju svoje komentare na Vladin izvještaj o sprovođenju protokola. U skladu sa tim poslali smo svoje komentare Akciji za ljudska prava koji su se ticali osoba s invaliditetom, koji su postali sastavni dio "shadow report-a" koji su HRA i CEDEM pripremili i objaviti. 17-og oktobra Velibor Bošković je prisustvovao press konferenciji Akcije za ljudska prava povodom prezentacije izvještaja o Implementacije opcionog protokola konvencije o ekonomskim socijalnim i kulturnim pravima.

U decembru Komitet UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava je objavio svoje zaključke i preporuke Crnoj Gori. U dijelu koji se tiče prava osoba s invaliditetom, Komitet je zabrinut činjenicom da se ove osobe i dalje suočavaju sa diskriminacijom u oblasti socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava i pozvao državu da uloži veće napore u cilju promovisanja

jednkosti i borbe protiv diskriminacije. Takođe, Komitet traži punu primjenu antidiskriminatorne pravne regulative. U oblasti zapošljavanja OSI, Komitet preporučuje da država postavlja godišnje ciljeve kada je zapošljavanje OSI u pitanju kao i da redovno prati i prikuplja relevantne podatke o (ne)zaposlenosti OSI. Komitet takođe izražava zabrinutost da li će država imati dovoljno kapaciteta da implementira Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti kao i da materijalna davanja definisana ovim Zakonom ne obezbjeđuju adekvatan životni standard i socijalnu sigurnost OSI. Komitet je preporučio Crnoj Gori da osigura da sva djeca s invaliditetom imaju jednak pristup obrazovanju.

SPEED UP - projekat Juventasa

Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Sandra Nedović su u periodu od 25. do 27. oktobra prisustvovali treningu na temu: "Javno zastupanje i javne praktične politike" u organizaciji NVO "Juventas", u okviru njihovog projekta "Speed up". Trening je održan u hotelu "Residence" u Budvi. Na treningu je bilo 25 učesnika. U okviru projekta je predviđena izrada Studije o javnim praktičnim politikama. Za svaku oblast koju je pokrivala Strategija socijalne isključenosti će biti po jedan predstavnik NVO-a, a oblasti o kojima će se pisati JPP su: obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje i socijalna i dječija zaštita.. Ispred UMHCG-a član radne grupe će biti Milenko Vojičić i to za oblast obrazovanja. Drugi trening u okviru ovog projekta na temu "Pisanje projekata za EU fondove" je održan u periodu od 14-16 novembra u hotelu "Princess" u Baru. Treneri su bili Boško Nenezic i Biljana Zeković. Posebna pažnja je posvećena koracima u ispunjavanju logičke matrice.

Nakon treninga u Podgorici je održan sastanak na kojem su predstavnici iz različitih organizacija podijeljeni u grupe po oblastima, određeni su koordinatori radnih grupa, kao i teme i plan rada u narednoj godini.

Nagrada za UMHCG od Centra za građansko obrazovanje

Završna ceremonija petog jubilarnog Festivala filma o ljudskim pravima "UBRZAJ 2014" počela je dodjelom nagrada Udruženju mladih sa hendikepom Crne Gore i Danijelu Kaleziću, Predsjedniku LGBT asocijacije „Queer Montenegro“ za afirmaciju ljudskih prava i građanski aktivizam. Nagrade su dodijeljene 14. decembra, na zatvaranju Festivala filma o ljudskim pravima UBRZAJ u Crnogorskom narodnom pozorištu (CNP).

Medijska pokrivenost aktivnosti

Aktivnosti Udruženja imaju dobru i čestu medijsku pokrivenost. Takođe se predstavnici UMHCG često pozivaju da daju izjave i komentare na aktuelne teme u CG. U protekloj godini je aktivnije nego ranije uređivana fejsbuk stranica UMHCG, kao i tviter nalog i you tube kanal.

Istraživanja/fokus grupe/okrugli stolovi

UMHCG je u tekućoj godini učestvovao u više istraživanja koja su se odnosila na saradnju sa državnim organima, sprovođenje zakona, funkcionisanje i finansiranje Nvo sektora, pružanje usluga/servisa podrške, prava i aktivizam mladih i sl. a u organizaciji i sprovođenju drugih NVO iz Crne Gore i regiona.

Takođe smo učestvovali na brojnim skupovima, okruglim stolovima, konferencijama i sl. u organizaciji Vlade i ministarstava, skupštinskih odbora, međunarodnih organizacija i drugih NVO (CGO, IA, CeMI, CEDEM, Institut za pravne studije, Centar za građanske slobode, Koalicije NVO "Saradnjom do cilja", CAZAS, LGBT Forum Progres...), posebno onih sa sjedištem u Podgorici i na svakom od tih skupova smo ili bili uvodničari, ili uzeli učešće u diskusiji. Pored velikog broja tema navedenih kroz izvještaj prisustvovali smo i događajima koji su za temu imali rodnu ravnopravnost u organizaciji MLJMP.

Na poslednjoj sjednici Koalicije NVO "Saradnjom do cilja" usvojena je odluka o plaćanju godišnje članarine čiji iznos zavisi od visine godišnjeg budžeta organizacije.

Deatalniji izvještaj je dostupan na uvid u prostorijama UMHCG.

Ukupno za troškove u toku 2014. utrošeno je: 156.390,70EUR dok je uplaćeni iznos, sa prenesenim iznosom iz prethodnih godina bio 237.214,60€.

